



GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Sen finns det ju bra socialassistenter också...”

– En kvalitativ studie om före detta kriminella fäders upplevelser av
socialtjänstens bemötande.

Socionomprogrammet

Kandidatuppsats VT 12

Författare: Henrik Andersson och Jonathan Emanuel

Handledare: Karin Röbäck

Abstract

Titel: ”Sen finns det ju bra socialassistenter också...” – En kvalitativ studie om före detta kriminella fäders upplevelser av socialtjänstens bemötande.

Författare: Henrik Andersson och Jonathan Emanuel

Nyckelord: Bemötande, faderskap, kriminalitet.

Vårt syfte med uppsatsen var att undersöka hur fäder anser sig bli bemötta i sin föräldraroll av socialtjänsten, när de valt att bryta med kriminaliteten. Vi syftade även till att undersöka hur fäderna uppfattar sin föräldraroll och hur de tror att deras barn har påverkats av pappornas kriminella bakgrund. Vi genomförde fem kvalitativa intervjuer med före detta kriminella fäder med fokus på deras upplevelser av socialtjänstens bemötande och bedömning.

Vi har kunnat se att våra informanter har till övervägande del negativa erfarenheter gällande bemötande från socialtjänsten. Informanternas uppfattning är att deras kriminella bakgrund ligger dem till last när det kommer till bedömningar. Vi har analyserat resultatet utifrån begreppen makt, kommunikation samt normalitet och avvikelse. Slutsatsen vi kan dra är att informanterna tyckte att bemötandet var en viktig del i en klients förändringsprocess. De framhöll vikten av ett personligt bemötande, god kommunikation samt att socialsekreteraren visade förtroende för klienten.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
Bakgrund	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
2. Tidigare forskning	3
3. Metod	5
Ansatsval	5
Förförståelse	5
Urval	6
Tillvägagångssätt och genomförande	6
Analysmetod	8
Validitet och reliabilitet	8
Metodproblem	9
Etik	10
4. Teorier och begrepp	12
Makt	12
Kommunikation	13
Normalitet och avvikelse	14
5. Resultat	15
Informanternas uppfattning av vad en bra pappa är	15
Informanternas uppfattning av vad socialtjänsten anser vara en bra pappa	16
Informanternas syn på att vara en god förälder under aktiv kriminalitet och missbruk	17
Informanternas upplevelse om hur deras barn har påverkats under deras aktiva kriminalitet och missbruk	18
Informanternas syn på kontakten med barnens mamma	19
Informanternas upplevelse av hur de har blivit bemötta och bedömda i frågor som rör deras barn och föräldraroll	20
Informanternas syn på hur socialtjänsten bör bemöta kriminella och/eller missbrukande föräldrar	23
6. Analys	25
Informanternas uppfattning av vad en bra pappa är	25
Informanternas uppfattning av vad socialtjänsten anser vara en bra pappa	25
Informanternas syn på att vara en god förälder under aktiv kriminalitet och missbruk	26
Informanternas upplevelse om hur deras barn har påverkats under deras aktiva kriminalitet och missbruk	27
Informanternas syn på kontakten med barnens mamma	28
Informanternas upplevelse av hur de har blivit bemötta och bedömda i frågor som rör deras barn och föräldraroll	29

Informanternas syn på hur socialtjänsten bör bemöta kriminella och/eller missbrukande föräldrar	31
7. Slutdiskussion	32
Förslag till vidare forskning.....	34
Referenslista.....	35
Bilaga 1: Förfrågan om intervju till kandidatuppsats	37
Bilaga 2: Intervjuguide	39

Tack till...

Först och främst vill vi tacka våra trevliga och tillmötesgående informanter som ställde upp på intervjuer, och öppenhjärtligt talade om sina erfarenheter och upplevelser. Utan er hade denna uppsats inte varit möjlig.

Vi vill även tacka vår handledare Karin Röbbäck, som väglett oss genom hela processen, givit oss nya uppslag samt givit oss att andra perspektiv.

1. Inledning

Vad är en bra pappa? Enligt sociologerna Barbara Hobson och David Morgan (2002) har synen på faderns roll förändrats inom den svenska socialpolitiken från "cash till care", det vill säga att fadern inte längre förväntas ta det huvudsakliga ekonomiska ansvaret som familjeförsörjare utan istället förväntas inta en mer vårdande föräldraroll. Plantin (2001) konstaterar att den moderna, vårdande och engagerade fadern har vunnit stort genomslag i Sverige på alla nivåer i samhället, till skillnad från många andra länder.

Hur vet man vad som är bäst för ett barn? Inom socialt arbete talar man ofta om vikten av att sätta barnets bästa i centrum. Uppfattningen om vad detta innebär och om det uppfylls i socialt arbete är inte sällan föremål för debatt. Konflikten ligger vanligtvis i avvägningen mellan om barnet behöver skyddas från en förälder och att barnet har rätt till och att träffa föräldern i fråga. I Socialtjänstlagen 1 kap 2 § framgår: "När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.". I Föräldrabalken 6 kap 2a § framgår: "Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.". FN:s Barnkonvention (2009) tar upp barns rättigheter till sina föräldrar i den nionde artikeln: "Barnet ska inte hållas åtskilt från sina föräldrar mot sin vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som inte bor med båda föräldrarna ska ha rätt att träffa båda två regelbundet.". Hur man än vrider och vänder på ovanstående lagtext och artikel går det inte att komma ifrån att det någonstans måste göras en bedömning av vad som är bäst för barnet i de fall där den ena eller båda föräldrarnas föräldraförmåga ifrågasätts. Å ena sidan måste man se till barnets behov av skydd från skadligt beteende och skadliga miljöer, å andra sidan ska man ta hänsyn till barnets rätt till båda sina föräldrar.

Bakgrund

Under höstterminen 2011 genomförde vi vår handledda studiepraktik. Jonathan praktiserade på mottagnings- och utredningsenheten inom socialtjänsten i Ale kommun och Henrik praktiserade på frivården i Göteborg. Vi kom överens om att C-uppsatsen skulle handla om något som sammanflätade båda våra praktikplatser. Under vår praktikperiod fick vi tips och idéer om olika uppsatsämnen. Den idé som kom att intressera oss mest handlade om kriminella föräldrar och bemötande av dem i rollen som förälder. Utifrån denna idé har vi utformat och avgränsat vårt uppsatsområde.

En del av det arbete som socialsekreterare inom socialtjänsten utför i olika barnavårdsutredningar handlar om att utreda vilka skydds- respektive riskfaktorer som finns i ett barns specifika situation. Om en förälder är kriminell anses det vara en riskfaktor. Risker för barnet kan bland annat vara att barnet hamnar i direkt fysiskt utsatta situationer där det kan fara illa eller att barnet förlorar en förälder då denne hamnar i fängelse. Det paradoxala som vi ser är att det inte är självklart att en kriminell förälder behöver vara dålig för sitt barn eller att en kriminell förälder per automatik är en dålig förälder endast på grund av sin

kriminalitet. Denna paradox - riskfaktorn som en kriminell förälder kan innebära samtidigt som de kan vara en god och omhändertagande förälder för sitt barn, gjorde att vi blev intresserade av hur före detta kriminella fäder blir bemötta av socialtjänsten i frågor som rör deras barn och sitt föräldraskap.

Anledningen till att vi fastnade för just före detta kriminella fäder var att vi kunde se en viss lucka i tidigare forskning på detta område. Det som finns skrivet om kriminalitet och föräldraskap har i stor utsträckning fokus på hur föräldrarollen kan stärkas när föräldern sitter i fängelse och hur barnen påverkas av att ha en förälder i fängelse. Det finns även en del litteratur om hur stigmatiserande det är att vara förälder och kriminell. Vi hoppas att vår forskning kan kasta ljus på hur fäder anser sig bli bemötta i sin fadersroll när de valt att lämna kriminaliteten bakom sig, samt leda till synliggörande av och diskussion om eventuella förutfattade meningar som finns bland de professionella när det kommer till kriminellt förflutet och faderskap.

Syfte

Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka hur fäder anser sig bli bedömda och bemötta i sin föräldraroll av socialtjänsten, när de valt att bryta med kriminaliteten. Vi syftar även till att undersöka hur fäderna uppfattar sin föräldraroll och hur de tror att deras barn har påverkats av pappornas kriminella bakgrund.

Frågeställningar

Hur anser sig fäder bli bemötta i sin föräldraroll av socialsekreterare, när de valt att bryta med kriminaliteten?

Hur anser sig fäder bli bedömda i utredningar som handlar om deras föräldraförmåga och barn, när de valt att bryta med kriminaliteten?

Hur uppfattar fäder sin föräldraroll under aktiv kriminalitet och missbruk samt hur tror de att deras barn har påverkats av fädernas kriminella bakgrund?

2. Tidigare forskning

En stor del av den tidigare forskning som vi stött på i vår sökning handlar om föräldrar i fängelse, och hur detta kan påverka deras barn. Björkhagen Turesson (2009) tar i sin avhandling upp att en av föräldrars viktigaste uppgift är att vägleda sina barn och fungera som en förebild för dem. Hon säger även att om en förälder döms till fängelse förlorar barnen en viktig resurs i sitt liv och balansen i familjen förändras. Johnston (1995) menar att barn påverkas negativt av att deras föräldrar hamnar i fängelse bland annat gällande skolresultat och socialisation. Hon hävdar även att dessa barn kan löpa större risk än andra barn att själva utveckla ett kriminellt beteende i framtiden.

Forskningen behandlar även de kriminella föräldrarnas perspektiv på sin situation och visar på att föräldrar som sitter i fängelse kan utvecklas i sin föräldraförmåga genom att få träffa sitt barn och att delta i program som hjälper dem att utvecklas i föräldrarollen (Nurse 2001). En utvärdering av svenska fängelsers föräldragrupper har gjorts av Ulla-Carin Hedin (2000) där hon konstaterar att föräldragrupperna har lett till att deltagarna har fått ett större självförtroende i sina föräldraroller, samt att männen som deltagit upplever att de bryr sig mer om sina barn efter avslutad föräldragrupp.

Vi började diskutera sinsemellan om vad som kännetecknar en bra pappa respektive mamma och letade litteratur som fokuserade på föräldraskap. Adrienne Burgess (1997) har i sin bok "Fatherhood reclaimed: the making of the modern father" sökt svar på frågan varifrån föreställningen om den frånvarande och oengagerade fadern härstammar. Hon skriver att det inte finns några vetenskapliga belegg för att fadern skulle vara biologiskt annorlunda rustad för att vara en kärleksfull och vårdande förälder än modern, och hon hävdar således att skillnaderna snarare beror på sociala faktorer än biologiska. Hon påvisar genom intervjuer, dagboksanteckningar och vetenskapligt material att faders beteende både historiskt och idag är mycket mer varierat vad gäller engagemang och föräldraförmåga, än vad som beskrivs i både konservativ och feministisk litteratur. Burgess menar att de förutfattade meningar som finns gör de att faders som visar en stark vilja att ta hand om sina barn får kämpa mot sociala fördomar, omgivningens inställning, familjepolitik, arbetsmarknad och ofta även modern (Burgess 1997).

När det gäller klienters upplevda bemötande har Ulrika Müssener (2007) skrivit en avhandling som handlar om vad sjukskrivna personer upplever som positivt bemötande av hälsosjukvård, företagshälsovård och försäkringskassa. I resultatet beskrivs mötet mellan den sjukskrivne och professionella som en komplex process med flera olika dimensioner. Klienterna själva lägger stor vikt vid att bli respekterade och stöttade samt när de professionella visar engagemang och tro på deras förmåga som viktiga delar i ett upplevt positivt bemötande. De flesta i undersökningen ansåg sig ha blivit bra bemötta av de professionella. Av de som ansåg sig bäst bemötta fanns grupperna kvinnor, äldre, personer födda i Sverige och högutbildade personer. På andra sidan av skalan låg yngre, män, utlandsfödda och lågutbildade. Slutsatserna som kunde dras av undersökningen var de att ett upplevt positivt bemötande av de professionella kan hjälpa klienterna i deras rehabiliteringsprocess och i slutändan leda till att de lyckas ta sig tillbaka ut i

arbete efter sjukskrivningen. Hon talar om empowermentarbete och vikten av den professionella för att få klienten att fokusera på det som hon eller han klarar av att göra istället för det sjuka (Müssener 2007). Denna forskning är relevant för oss då den handlar om bemötande av klienter samt oavsett vilket ärende du har som klient är du i en beroendeställning gentemot den professionella yrkesutövaren.

I vår sondering av tidigare forskning kom vi i kontakt med en avhandling skriven av Maria Bangura Arvidsson (2003) där hon belyser hur fäder till socialt utsatta barn blir bemötta och bedömda av den sociala barnvården. Hennes definition av socialt utsatta barn är de barn som är aktuella i barnvårdsutredningar. I hennes slutsatser av undersökningen framkommer det att i beskrivningen av vad som är en bra pappa från socialsekreterarnas sida finns en stor kluvenhet mellan den traditionella (försörjande) och den moderna (vårdande) fadersrollen. Även fäderna uttrycker en stor osäkerhet angående vad som förväntas av dem i fadersrollen. Socialsekreteraren har i inledandet av utredningen makten att bestämma om fadern överhuvudtaget ska inkluderas och höras i utredningen. Fäderna själva känner sig i flera fall förvirrade, missförståda, maktlösa och stämplade som dåliga föräldrar i mötet med socialtjänsten. Många av fäderna, främst de som tidigare missbrukat, är väldigt kritiska till sin egen föräldraroll under perioder, samtidigt som de beskriver en dröm om att leva ett "Svensson-liv". Fäderna uttrycker att de är tvingade att kämpa både med sina egna problem och mot de sociala myndigheterna för att få vara aktiva och närvarande i sina barns liv (Bangura Arvidsson 2003).

Vi fann även C-uppsatser och andra studier som låg nära vårt forskningsområde, som bland annat behandlade begreppet bemötande i mötet mellan socialsekreterare och klient. Ett exempel på detta är Cadbrand och Dedics (2011) uppsats där författarna beskriver hur mötet mellan klient och socialsekreterare går till, samt hur mötet och bemötandet påverkas av interaktionen dem emellan. Uppsatsens titel avslöjar en del av det författarna kom fram till i deras slutsats; "Vi bemöter dem olika beroende på hur de bemöter oss". Även Orsimo och Karlsson (2012) behandlar ämnet och undersöker hur socialsekreterare själva ser på sitt bemötande av klienten. De beskriver i sin uppsats vad socialsekreterarna anser vara ett gott respektive ett dåligt bemötande samt vilka faktorer som de anser spela roll i hur man bemöter en klient. De faktorer som har störst påverkan på bemötandet är enligt författarna socialsekreteraren, klienten samt organisationen som socialsekreteraren arbetar i. Dessa två uppsatser var till hjälp för oss när vi skulle avgränsa vårt forskningsområde, då vi från början var inne på att även intervjua socialsekreterare men till slut valde att endast fokusera på klientens bild och upplevelse.

3. Metod

Ansatsval

Som vi i inledningen skrev fick vi från praktiken med oss idén om vår uppsats. Vår förförståelse om detta område var dock inte omfattande. Till genomförandet av undersökningen valde vi en kvalitativ metod med en explorativ ansats och vi har genomfört fem semistrukturerade intervjuer med före detta kriminella fäder. Vi har med bakgrund av detta arbetat abduktivt och har således växelvis skiftat mellan teori och empiri (Kvale 2009). Det vill säga att vi under fortgående insamling av empiri tittat på teorier som skulle kunna passa in att analysera materialet med, men samtidigt har vi stannat upp för att skapa hypoteser kring hur det kan vara för att sedan jämföra med vår empiri.

Förförståelse

Vi vet sedan praktiken att socialsekreterare som arbetar med barnavårdsutredningar tar hänsyn till om en förälder till ett barn misstänks vara kriminell vid en risk- och skyddsbedömning. Vi anser att det är fullt logiskt och korrekt att denna faktor tas med vid en sådan bedömning, eftersom en person som är kriminell med säkerhet utsätts för fler risker än en som inte begår kriminella gärningar. Det betyder dessutom att en förälder som är kriminell utsätter sina barn för fler risker. Det svåra som vi ser det är att kunna urskilja när en person har lagt kriminaliteten bakom sig och vad den tidigare kriminaliteten har fört med sig för problem till den nuvarande situationen. Detta gör det problematiskt för socialsekreterare att bedöma om en förälder med dokumenterad kriminalitet utgör en risk eller inte. Under vår praktik fick vi uppfattningen av att det inom socialtjänsten kan finnas förutfattade meningar om före detta kriminella föräldrars föräldraförmåga, det vill säga att de inte skulle kunna vara lika goda föräldrar som en person som inte har ett kriminellt förflutet. Denna uppfattning skaffades vi oss genom att prata med olika professionella under vår praktikperiod som påstod att det kan vara på detta vis. Tanken om att före detta kriminella föräldrar per automatik skulle vara sämre föräldrar är en tanke som vi tror är utbredd i vårt samhälle och härstammar från gemene mans uppfattningar och misstankar mot före detta kriminella.

Vi är medvetna om att vår förförståelse kan ha gjort att vi fått det resultat som vi fått. När vi presenterade uppsatsens syfte för våra informanter, nämligen att vi skulle undersöka hur fäder med kriminell bakgrund blev bemötta av socialtjänsten, påverkade det dem med största sannolikhet bland annat genom vart i svaren som deras fokus hamnade. Detta kan ha lett till att vi fått mycket bekräftelse på de uppfattningar vi hade med oss från praktiken, dock med en ensidig bild av det. För att motverka enbart bekräftelse av denna uppfattning ställde vi frågor i intervjun som syftade till att få informanterna att berätta om erfarenheter av positivt bemötande av socialtjänsten, eller om företeelser som inte bekräftade uppfattningen.

Urval

Vi valde att endast intervju personer som har lyckats bryta med kriminaliteten. Detta val gjorde vi för att det skulle vara till gagn för oss i vårt sökande efter informanter då vi var av uppfattningen att det skulle vara enklare att hitta personer som var villiga att ställa upp på intervju som hade brutit med kriminaliteten. Vi ville även med bakgrund av detta val få en bild av hur informanterna upplevde bemötandet när de varit aktiva samt efter att de hade lagt kriminaliteten bakom sig. Därefter valde vi i vår avgränsning att inrikta oss på fäder. Vi intresserade oss även för hur samhällets bild av en god far, som är på väg att förskjutas från att vara försörjare till att bli mer vårdande i praktiken, påverkar bilden av att kunna vara en god far i kombination med ett kriminellt förflutet. Vårt urval är enligt Bryman (2011) målstyrt och informanterna skulle förutom ovanstående kriterier ha åtminstone umgängesrätt med sina barn samt ha eller haft kontakt med socialtjänsten angående sin föräldraroll.

Till en början hade vi en tanke om att intervju personer på båda sidor av mötet, det vill säga både föredetta kriminella fäder samt socialsekreterare. Efter övervägan valde vi dock att endast intervju den ena sidan av mötet, fäderna. Detta medför givetvis att vi får en ensidig bild av hur bemötandet kan gå till i ett möte mellan våra informanter och socialsekreterare. Om vi däremot sett att vi hade möjlighet att intervju de socialsekreterare som de deltagande fäderna har träffat, då hade vi kunnat få två perspektiv på ett och samma möte. Vi känner dock att tidsutrymmet som en kandidatuppsats ger inte är tillräckligt för att kunna genomföra detta, men vi tycker att ämnet hade varit ett intressant fokus för en större undersökning.

Vi har genomfört intervjuer med fem olika personer. Tre av våra informanter fick vi tag på genom organisationen Kriminellas Revansch I Samhället (KRIS), medans de andra två fick vi kontakt med genom en privatperson. Gemensamt för alla våra informanter är att de redan i tidiga tonåren började med kriminalitet och narkotika som sedan eskalerat till grov brottslighet och missbruk. Alla våra informanter har under större delen av sina liv varit kriminellt aktiva och samtidigt missbrukat någon form av narkotika. Vårt urval fokuserade inte på missbruk, men detta var något vi fick ändå. En av våra informanter har avtjänat en periods fängelsestraff, medans de andra fyra har avtjänat flera stycken. Alla informanter är födda och uppvuxna i Västsverige. Åldersmässigt varierar de mellan tjugoårsåldern upp till sextioårsåldern. Den åldersmässiga spridningen har vi inte valt att fokusera på när det gäller informanternas upplevda bemötande.

Tillvägagångssätt och genomförande

Vi har från början av vår undersökning delat lika på allt arbete. Uppsatsens skriftliga delar har vi delat upp mellan oss, så att även om vi inte har skrivit på alla delar har vi haft lika stor del var av det skriftliga arbetet. Vi har genomfört alla intervjuer tillsammans och därmed lagt ner lika mycket tid på det muntliga arbetet i uppsatsen. Den första transkribering genomförde vi tillsammans, för att sedan dela upp resterande mellan oss att genomföra på var sitt håll.

Vi inhämtade material till vår analys genom att genomföra kvalitativa intervjuer. Intervjuerna var semistrukturerade för att styra in samtalet på det område vi ville undersöka. I intervjun fanns det dock utrymme för informanterna att behandla sådant som de tyckte var relevant och viktigt, för att täcka av intressanta teman i vårt undersökningsområde som vi inte lyckats täcka genom våra frågor (Bryman 2011). Detta utrymme skapade vi genom att alla informanter i slutskedet fick besvara frågan om det var något de ville tillägga som de ansåg som relevant. Dessutom använde vi oss mycket av pauser i intervjun för att få informanterna att prata fritt och utveckla sina svar.

I skapandet av intervjuguiden är det enligt Bryman (2011) viktigt att de frågor vi tänkte ställa har en tydlig koppling till den frågeställning som vi sedan skulle besvara. Samtidigt som vi ville styra intervjun till ett av oss förutbestämt tema ville vi ändå att intervjuerna skulle syfta till att skapa öppenhet och utrymme för att få fram informanternas bild och version (Bryman 2011). Efter första intervjun utökade vi vår intervjuguide med de frågor som tillkommit under det tillfället. Eftersom vi inte genomfört någon pilotintervju gjorde vi dessa tillägg för att täcka av viktiga delar av vårt tema som vi till en början inte kommit att tänka på. Vi fick även informanternas tillåtelse att återkomma efter intervjun med eventuella kompletterande frågor som kunde dyka upp under arbetets gång. Denna möjlighet behövde vi dock inte utnyttja.

När vi sedan skulle genomföra intervjuerna gav vi våra deltagare möjligheten att bestämma vart de ville att de skulle genomföras, vilket de även gjorde. Detta var till vår fördel då en informant ger fylligare svar i en intervju där informanten känner sig bekväm och trygg (Kvale 2009). Det är inte ovanligt att personer är nervösa första gången de blir intervjuade, vilket kan medföra att svaren blir knapphändiga (Bryman 2011). Detta motverkade vi genom att deltagaren fick bestämma plats för intervju. Tre av intervjuerna genomfördes i lokaler som tillhörde ideella organisationer, medan de två andra genomfördes utomhus i offentlig miljö. Inledningsvis i intervjuerna ställde vi allmänna frågor om exempelvis informanternas bakgrund för att få personen att känna sig bekväm i situationen (Kvale 2009). Efter att vi kommit igång med samtalet och då vi fick känslan av att informanten kände sig bekväm ställde vi de mer utmanande frågorna. Vår känsla är att alla intervjuer flöt på smidigt och vi fick inte känslan av att någon av våra informanter kände sig obekväma i rollen som intervjuperson. Tvärtom anser vi att våra informanter kände sig bekväma och fann sig naturligt i intervjun. Detta medförde givetvis att det blev enklare för oss att genomföra intervjun och vikten av att följa en intervjuguide blev inte lika påtaglig för oss då alla informanter gav oss utförliga svar på våra frågor.

Efter var och en av intervjuerna genomförde vi transkriberingar i anslutning till dessa för att behålla ordens rätta mening. Detta är enligt Bryman (2011) annars svårt att behålla om man som forskare väntar för länge. Det finns även en risk att tappa andemeningen av det informanterna verkligen sa genom att bryta ned materialet i kodningsprocessen för att hitta gemensamma nämnare. Själva transkriberingen var av stor vikt för oss när vi skulle börja tematisera vårt material inför analysen, då det blev enklare att upptäcka samband och likheter mellan de olika intervjuerna (Bryman 2011). Inför presentationen har vi "tvättat" citaten, det vill säga att stakningar och omformuleringar inte har skrivits ut.

Analysmetod

Enligt Bryman (2011) sker ett samspel mellan insamling och analys av data vid kvalitativ forskning. Det han menar är att samtidigt som vi har inhämtat empiri, har vi i tanken börjat fundera på hur vår analys av den ska gå till. Vår skriftliga analys började vi med genom att tematisera och kategorisera vår empiri. Vi läste igenom vårt insamlade material upprepade gånger, hittade samband mellan intervjuerna och/eller begrepp som informanterna återkommande använde sig av (Backman 2008). Dessa förde vi in i en tabell där var och en av intervjupersonernas citat indelades under de teman som skapats utefter informanternas berättelser (Bryman 2011). Vi var till en början generösa i skapandet av teman som vi ville analysera. Vid senare granskning och när vi tillämpade teorier valde vi bort teman som vi inte ansåg vara relevanta i relation till vårt syfte och frågeställning. Vår analys är av tematisk art och vi har fokuserat på vad informanterna säger och inte lagt lika mycket tyngd i hur det sägs (Bryman 2011).

Vi har valt att presentera resultatet i ett kapitel och analysen i ett annat. I resultatet presenteras citat kopplade till olika teman. Citaten är överlag korta, vilket är att föredra enligt Kvale (2009) för att det ska bli lättare för läsaren att följa med och förstå innebörden. Vi har plockat ut och presenterat de citat som vi anser relevanta för uppsatsen och därmed är inte informanterna jämnt representerade vad gäller antalet citat. I analyskapitlet använder vi samma rubriker som i resultatkapitlet för att underlätta för läsaren att förstå sambandet. Empirin har vi analyserat med hjälp av de teorier och begrepp som vi presenterar i teorikapitlet.

Validitet och reliabilitet

Bryman (2011) problematiserar begreppen validitet och reliabilitet. Han och en rad andra forskare menar att dessa två begrepp inte är anpassade till kvalitativa forskningsmetoder. Han beskriver hur flera olika kvalitativa forskare har format substitutsbegrepp för validitet och reliabilitet som är mer anpassade till kvalitativ forskning. Vi har dock valt att använda de klassiska begreppen då vi anser att de fortfarande är mer allmänt vedertagna och läsaren förstår vad som menas med validitet och reliabilitet.

Vad gäller validiteten i vår undersökning kan vi se detta ur två perspektiv. Vi har å ena sidan hög validitet när det gäller frågan om vi har undersökt det vi sagt att vi ska undersöka. Å andra sidan är validiteten låg med tanke på vårt begränsade urval då vi endast har intervjuat fem personer, och därmed är det svårt att generalisera de slutsatser som vi kommit fram till. Detta är dock något som enligt Bryman (2011) gäller i stort sett all kvalitativ forskning.

Reliabilitet innebär att vår forskning ska kunna genomföras av en annan forskare, med samma metoder som vi har genomfört denna undersökning med, och då få samma resultat som vi har fått. Bryman (2011) menar dock att vi som forskare är en del av metoden och forskningen och därmed påverkar vi dessa. Exempelvis

påverkar vi genom att vi tolkar det informanterna säger på vårt sätt. Dessutom är det omöjligt att ”frysa” en social miljö så att nästa forskare får samma sociala förutsättningar för intervju som vi hade. Det finns ett flertal hinder till varför vår undersökning inte kan upprepas på exakt samma sätt av en annan forskare utan att metoden och resultat blir en annan (Bryman 2011). Det vi kan göra för att påvisa en hög reliabilitet är att vara tydliga i vad vi har gjort och hur vi har gjort det. Exempelvis beskriver vi vår förförståelse, vi bifogar intervjuguide där vi även har med de följdfrågor vi ställde, vi förklarar vilka teorier vi har använt samt hur vi har genomfört analysen.

Metodproblem

Vi hade kunnat genomföra undersökningen med kvantitativa metoder istället för kvalitativa. Den största skillnaden som vi ser det är att vi då hade kunnat få ett mer generaliserbart material. Däremot hade vi med en kvantitativ metod inte fått djupgående beskrivningar av mötet som vi fått med kvalitativa intervjuer. Vi är även medvetna om att det finns andra sätt att genomföra kvalitativa intervjuer på.

Att vi valde att endast intervjua före detta kriminella fäder ger en ensidig bild av mötet mellan dessa och socialsekreterare. Detta val kommer givetvis att spegla resultatet av uppsatsen, till skillnad från om vi även hade intervjuat socialsekreterare. Dessutom är vi medvetna om att resultatet påverkas av hur vi fick kontakt med våra informanter. Hade vi fått vårt urval av informanter genom att exempelvis kontakta en socialsekreterare, hade det kunnat vara så att resultatet hade speglats av en mer positiv bild av bemötande från socialtjänsten.

Att spela in informanterna vid intervju kan medföra att de känner en känsla av oro och en medvetenhet av att det de säger kommer att finnas ”sparat”, och detta kan i sin tur påverka personens svar. Enligt Bryman (2011) är det ofta så att de spontana svaren uteblir när människor känner oro och att de då ger mer ”genomtänkta” svar. Vi har i diskussion med varandra kommit fram till att vi inte tror att våra informanter blev påverkade av faktumet att de blev inspelade och vår känsla är att deras spontana svar inte uteblev från intervjuerna. Vi var även noggranna med att poängtera att vi inte skulle använda informanternas namn i uppsatsen och att vi skulle anonymisera deras berättelser. En annan faktor som kan innebära en känsla av otrygghet eller underlägsenhet för informanten är att vi båda två närvarade vid intervjun (Kvale 2009). Vår uppfattningen är dock att informanterna inte upplevde detta som en otrygg eller underlägsen situation. Vid intervjutillfällena gjorde vi ändå det medvetna valet att vi två inte skulle sitta på samma sida och informanten på den andra, då detta bidrar till en förhörslikande situation.

Kritik som ofta riktas mot vår kvalitativa metod handlar ofta om att man tappar helhetsbilden av det informanterna säger vid tematisering (Bryman 2011). Vi har inför vår analys försökt behålla helheten i det informanterna säger genom att lyssna flertalet gånger på det inspelade materialet. Vi vet dock att det kan vara svårt att behålla andemeningen när meningar blir tagna ur sitt sammanhang och presenterade i en rapport.

Vad som är viktigt att ha i åtanke som kvalitativ forskare är att forskaren är en del av forskningen, det vill säga att forskarens val och tolkning styr metod och analys (Bryman 2011). Själva interaktionen med informanterna påverkas även av oss som forskare och därmed är det även troligt att informanternas svar påverkas. Som forskare ställs man även mot svårigheten att förhålla sig neutral genom hela uppsatsen. I vårt fall gäller det att förhålla oss neutrala gentemot våra informanter, både muntligt och skriftligt. Dessutom ska vi förhålla oss neutralt till de informanterna talar om – socialsekreterare, och vara medvetna om att empirin speglar ena partens bild av mötet dem emellan.

Etik

I enlighet med vetenskapsrådet forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (2002) tog vi hänsyn till informationskravet när vi kontaktade tänkta informanter och informerade dem om undersökningens syfte och om hur den kommer att genomföras. Vi informerade dem även om att den informationen de kom att lämna till oss kunde bli publicerad och offentliggjord i vår uppsats. Dessutom berättade vi för dem vilka rättigheter och villkor de hade som deltagare i undersökningen, exempelvis att de när som helst kunde avbryta sin medverkan utan att ange särskild anledning. Det var däremot ingen av våra informanter som valde att avbryta sin medverkan. Innan vi offentliggjorde rapporten oidentifierade vi alla våra deltagare, något som vi även hade informerat informanterna om innan intervjuerna. I den förhandsinformation vi förmedlade till våra deltagare uteslöt vi ingen information som rörde vår undersökning som kunde påverka personerna att delta (Vetenskapsrådet 2002).

Vi valde att inhämta material till vår undersökning genom att intervjua före detta kriminella fäder. För att få intervjua de personer vi ville och spela in dessa på band krävdes det att vi inhämtade ett samtycke från dem (Vetenskapsrådet 2002). Detta kan tyckas vara tämligen självklart eftersom personerna deltar aktivt i undersökningen, men det var ändå viktigt för oss att poängtera dels för deltagarna och dels i denna uppsats. Samtycket inhämtades muntligt och alla våra informanter accepterade att intervjun spelades in. Vi upplyste informanterna om att ljudinspelningarna endast skulle höras av oss och raderas när uppsatsen var färdigställd. Av den förhandsinformation vi lämnade till tänkta intervjupersoner framgick även att deltagarna när som helst kunde dra tillbaka sitt samtycke och avsluta pågående intervju. Om någon av deltagarna efter genomförd intervju kände att deras deltagande var ett misstag och ville att den information de hade lämnat skulle strykas ur undersökningen berättade vi att vi skulle tillmötesgå detta (Vetenskapsrådet 2002). Ingen av informanterna valde emellertid att dra tillbaka sitt samtycke.

Under uppsatsarbetet använde vi det insamlade materialet ansvarsfullt enligt vetenskapsrådets forskningsprinciper (2002), så att ingen obehörig skulle kunna ta del av det. Vi oidentifierade personer och berättelser i denna uppsats för att ge deltagarna största möjliga konfidentialitet, något vi på förhand försäkrat våra informanter om att vi skulle göra. Innan publicering övervägde vi även eventuella risker av att ta med information som kunde medföra negativa konsekvenser för deltagarna mot hur stor kunskapsvinsten är av den informationen

(Vetenskapsrådet 2002). Vi har på grund av detta ändrat information i vissa av de citat vi presenterar i resultatkapitlet, exempelvis ålder, för att motverka möjligheten att våra informanternas identitet röjs.

Information vi fick av våra deltagare använde vi enligt etiska principer och god forskartradition endast i vår undersökning. Vi har inte och vi kommer heller inte att lämna ut information om eller given av våra deltagare till tredje part, eller hantera denna ovarsamt så att den kan hamna i fel händer. Detta är något vi beaktade under pågående undersökning samt i samband med publikation.

4. Teorier och begrepp

Makt

Ordet makt har ofta en negativ klang. Det ligger nära till hands att tänka på en diktators maktfullkomlighet eller maktmissbruk. Men makt eller maktutövning behöver inte vara något negativt utan kan vara positivt. Skau (2007) menar att i hjälprelationer krävs makt för att kunna åstadkomma en positiv förändring. Engelstad (2006) definierar makt som förmågan att få något att hända det vill säga att åstadkomma en social förändring i stor eller liten skala. Inom de allra flesta yrkesgrupper där man arbetar med människor, som exempelvis socialsekreterare, är maktaspekten ständigt närvarande. Swärd & Starrin (2006) hävdar att även om socialsekreterare ogärna talar om den makt de har i förhållande till klienten är det viktigt att vara medveten om och reflektera över hur makten kan ta uttryck och hur man kan förändra maktrelationer i klientarbetet. De talar även om hur du som socialsekreterare i Sverige har möjlighet att med stöd av lagar och förordningar utöva makt i mötet med klienterna, men även genom det faktum att du sitter på resurser som inte klienten på egen hand kan få tillgång till. Lipsky (2010) talar om gräsrotsbyråkrater vilket innebär att makten att fatta beslut pressas ner genom organisationen från de högsta cheferna till socialsekreterarna som kommer i direkt kontakt med klienten. Skau (2007) talar om liknande företeelser som Lipsky, men använder begreppen systemnivå och personnivå istället för gräsrotsbyråkrater. Hon menar att socialsekreterare har ett stort handlingsutrymme i mötet med klienten även om de har lagar och regler att följa.

Enligt Foucault (2003) finns makt överallt i vårt samhälle. Enligt honom är makt inte något som en person besitter, utan makt är något som kan omfördelas beroende på kunskap och vetande. Han talar om att makt tar sig uttryck på olika sätt genom historien och fram tills idag, och formen för hur makt tillämpas eller utövas kommer enligt Foucault alltid att förändras med tiden vi lever i. Han har en konstruktivistisk syn på makt, att makt är något som skapats av människor för människor. Makt utövas i relationen mellan människor och är beroende av en hierarkiskt arrangemang. Makt är även i de flesta fall synlig för alla människor vilket gör den ännu mer effektiv. Skau (2007) menar att makt i hjälprelationen bland annat tar sig uttryck i den professionelles kunskap om klienten. Hon menar att klienten kan känna sig utlämnad då exempelvis socialsekreteraren har stor vetskap om klientens liv, medans klienten inte har någon kunskap om socialsekreterarens liv. Det är som socialsekreterare viktigt att göra en avvägning av vilken information som är relevant att inhämta om klientens situation. Denna kunskapsfördelning samt otydligheten i vilken information som är relevant kan klienten uppfatta som ett maktövergrepp i klient-hjälparrelationen.

För att utöva makt och forma individer används enligt Foucault (2003) olika tekniker exempelvis övervakning, observationer, straff, bedömning och kontroll. Denna makt kallar han för disciplinär makt. På liknande sätt som makt utövades i 1700-talets fängelser utövas makt i dagens samhälle i andra institutioner. Ett tydligt exempel i dagens samhälle är skolan, där barn socialiseras till att bli en del av samhället och får lära sig vad som anses vara ett korrekt beteende (Foucault 2003). Ett annat exempel med relevans för vår uppsats är att du som förälder kan bli föremål för en barnavårdsutredning hos socialtjänsten, där din föräldraförmåga

ifrågasätts. En sådan utredning syftar till att se om du som förälder uppfyller samhällets krav och regler som gäller för ett tillräckligt bra föräldraskap. En möjlig utgång av en sådan utredning kan vara stöd till familjen. Detta kan ses som disciplinär makt då ett sådant stöd strävar efter att forma familjen efter de normer och föreställningar som finns i samhället om vad som är en fungerande familj.

Skau (2007) talar om makt i relationen mellan klient och hjälpare och menar att redan i det ögonblick en person kliver in på socialkontoret och "blir klient" förändras personen från ett subjekt till ett objekt. Personen går från att vara en individ som själv handlar och fattar beslut, till att bli föremål för bedömningar och insatser. Detta kan ge upphov till att klienten känner sig maktlös och blir passiviserad. Hon talar vidare om att maktfördelningen i relationen klient och hjälpare alltid är ojämlik. Socialsekreteraren sitter på resurser som klienten är beroende av och därmed hamnar klienten i en underlägsen maktposition. Klienten kan använda sig av en passiv maktstrategi genom att vägra ta emot hjälp, men i de fall där besluten är tvingande finns inte denna möjlighet. Hon fortsätter med att påpeka att klienten genom att vara medlem i intresseorganisationer, som kan ge hjälp med att exempelvis tolka regler och lagar, kan leda till att maktförhållandena utjämnas något men i grunden är makten ändå ojämlikt fördelad till klientens nackdel.

Engelstad (2006) beskriver en annan typ av makt, hegemonisk makt, som innebär att man har förmågan att "sätta dagordningen" eller "äga frågan". De som har möjlighet att styra debatten och definiera problemen har genom detta förmågan att kontrollera utvecklingen på detta område. I frågan om föräldraskap finns det starka ideologier i samhället som till stor del styr uppfattningen om vad som ska anses som ett tillräckligt gott föräldraskap. Det är i stort sätt omöjligt att få gehör för synpunkter på föräldraskap som går emot den rådande diskursen på området.

Kommunikation

Eide och Eide (2006) talar om att god kommunikation är en förutsättning för en fungerande verksamhet inom socialt arbete samt att förmågan att kommunicera är något som går att träna upp. Revstedt (2002) menar att socialarbetaren måste använda sig av sig själv som verktyg i klientmötet och hela tiden vara lyhörd och anpassa sig efter vart klienten befinner sig samt sätta upp realistiska mål. Han menar att det inte går att få till en förändring om inte klienten själv är motiverad till det. Eide och Eide (2006) för ett liknande resonemang, de menar att klient och hjälpare är ömsesidigt beroende av varandra för att hjälparbetet ska fungera bra. Enligt dem kännetecknar ett gott hjälparbete en arbetsallians bestående av god kommunikation, aktivt lyssnande, förtroende samt att båda parter bemöts med respekt. Skau (2007) tillskriver den professionella störst ansvar som den med störst möjligheter i klient-hjälparrelationen att skapa en god arbetsallians. Eide och Eide (2006) talar om hur man som professionell på bästa sätt kan leverera dåliga nyheter till en klient, som exempelvis ett omhändertagande av klientens barn. De delar de lyfter fram är att man som professionell förbereder både sig själv och klienten, sätter sig in i klientens situation och i förväg funderar på vad klienten kommer behöva för stöd. De menar att det även är viktigt att vara väldigt tydlig när man förmedlar nyheten och berätta vad som händer och varför det

händer, samt finnas till hands för klienten efteråt även om klienten reagerar med ilska.

Normalitet och avvikelse

Ordet normalitet förklaras i svenska akademins ordlista (2006) som: ”egenskapen att överensstämma med en norm l. regel l. att vara normal; normalt tillstånd; normal beskaffenhet”. Enligt Goffman (2011) bestämmer varje samhälle vilka drag och beteenden som är normala och redan när man för första gången träffar en människa börjar man tillskriva denna person karaktärsegenskaper och placera in denne i en kategori. Kriminalitet och missbruk bryter mot både skrivna regler (lagar) och oskrivna regler (normer) om hur en god samhällsmedborgare ska uppföra sig och således kan man säga att kriminella missbrukare kraftigt avviker från normaliteten.

Utifrån Goffmans (2009) definition om vad som anses avvikande kan vi förstå vad en grupp, exempelvis samhället, anser som normalt. Han menar att avvikare är de som inte passar in i samhället gällande normer om beteende. Det är även enligt honom samhället som konstruerar vad som ska anses som avvikande beteende. Howard Becker (1997) påstår att det inte är personens beteende i sig som gör honom till avvikande utan att det skapas genom omgivningens reaktioner på ett brott mot reglerna och normerna som finns i samhället. Man kan säga att avvikelser ifrån vad som av genomsnittet anses vara normalt leder till att man genom själva avvikelsen blir stämplad som avvikare. Goffman (2009), vars samhällssyn brukar kallas det dramaturgiska perspektivet, talar om denna stämpling som något som fungerar som en själuppfyllande profetia. Genom att din omgivning tillskriver dig avvikande egenskaper och beteenden förändras din självbild och i slutändan kommer det att leda till att ditt beteende blir avvikande. Han hävdar samtidigt att om en person inte anser sig vara avvikande i relation till de normer och regler som finns i samhället, men samtidigt blir bemött som en avvikare, upplever personen det som en kränkning. Men när en avvikande person ifrågasätter bemötandet har det bara som effekt att bilden av personen som avvikande i de ”normalas” ögon cementeras.

Enligt Goffman (2011) är den stämplade eller stigmatiserade personen medveten om vilka egenskaper som av samhället anses normala och vet hur omgivningen ser på honom. Detta leder till att personen själv vänjer sig vid att inte behandlas med samma hänsyn och respekt som ”normala” människor. Han menar samtidigt att den stigmatiserade får stöd och förståelse av personer som har samma stigma. Enligt Eide och Eide (2006) kan då en subkultur formas där människor med liknande avvikande beteende konstruerar sina egna normer inom subkulturen.

Foucault (2003) beskriver sin tanke om hur normalitet skapas genom exempelvis att fångar innanför fängelsemurarna, elever i klassrummen och arbetare i fabriker fogas till en normaliserad modell av människan som samhället vill uppnå. Samhället vill att människor ska passa in och inte vara avvikande. Avviker en människa från samhällets lagar och regler riskerar de bestraffning eller disciplineringsåtgärder av olika slag.

5. Resultat

När vi sammanställde vårt empiriska material valde vi att dela in resultatet i sju olika delar utifrån de teman vi tyckte oss urskilja i det insamlade materialet. Varje underrubrik i resultatdelen representerar ett av de teman vi har valt. Vi har i vår presentation av vårt empiriska material valt att inte använda några namn för att på så sätt anonymisera våra informanter.

Informanternas uppfattning av vad en bra pappa är

Vi var redan inledningsvis överens om att vi ville höra från våra informanter vad som enligt deras synsätt utmärkte ett gott faderskap, och på vår direkta fråga på vad som enligt dem var en bra pappa fick vi ganska liknande svar. Det som framförallt framhålls av samtliga fem informanter var att vara närvarande, kärleksfull och skapa trygghet för sitt barn. En av informanterna uttryckte detta på följande vis:

”En bra pappa är en som engagerar sig i sitt barn. Han skadar inte sitt barn på nåt sätt, utan han älskar sitt barn. Han gör vad han kan för barnet, och barnet mår bra av det. Det är en bra pappa för mig. Han är snäll, trevlig och ställer upp för sitt barn.”

Två av informanter talar om att sätta gränser och hindra barnet från att hamna i samma negativa livsmönster som de själva gjorde i sin ungdom:

”Jag vill inte att mitt barn ska gå i samma fotspår som jag... verkligen inte. Det skulle vara ett misslyckande av mig.”

”En bra pappa är att ta hand om sina barn och kunna uppfostra sina barn på ett bra sätt så att de inte går samma väg som jag. En bra pappa är att vara där och trösta sitt barn och kunna ge kärlek till sitt barn... gå ut och spela fotboll med sina barn, inte som mina föräldrar när jag var barn... då var det bara skitsamma vad du gör. Jag kunde komma hem två på natten utan att någon sa något... det var min uppfostran, jag kunde göra vad jag ville och då gjorde jag det också, ingen brydde sig.”

Det var också tre stycken som talade om vikten av att sätta sina barn före sig själv och sina egna behov. En av dem uttryckte sig på följande vis:

”En bra pappa är en pappa som tar ansvar och gör rätt saker. Tar sitt ansvar som förälder och allt vad det innebär. Och sätter barnet först, och inte sig själv och sina egna, vad ska man säga... flyktbeteenden, tankar eller drogberoenden. Vara ansvarsfull – det är en bra pappa.”

Informanternas uppfattning av vad socialtjänsten anser vara en bra pappa

När det kommer till vilka kriterier som informanterna tror att socialtjänsten tycker att en bra pappa bör uppfylla är svaren inte lika samstämmiga som de var under det förra temat. Fäderna verkar inte ha en klar bild av vad socialsekreterarna har för krav på fadersrollen. Flertalet av informanterna ger uttryck för att bedömningen varierar mycket beroende på vilken socialsekreterare som har hand om ärendet. Exempelvis svarar en av informanterna på frågan vad som är socialtjänstens syn på ett tillräckligt bra föräldraskap:

”Den egna bedömning som den socialsekreteraren gör som sitter framför dig. Det beror helt på dennes kunskap om vad det är man har framför sig. Och det kan ju variera enormt.”

En av våra informanter som varit i kontakt med socialtjänsten i två olika kommuner beskriver hur han upplever skillnaden mellan dessa två:

”Ska jag jämföra en större kommun med en mindre så tycker jag att de är mycket kallare i den större. Men det kan bero på att de har mer att göra.” [...] ”De läser igenom dig på ett annat sätt, det är svårare att få samtalet dit man vill för det är man ju mästare på.” [...] ”I den större kommunen är de hårdare i kategorisering av dig som människa. De tittar i papprena och konstaterar att du är en sån som står utanför samhället, då ska vi behandla dig såhär.”

En informant säger att även om det finns riktlinjer hos socialtjänsten gällande vad som anses krävas av en förälder är det allt som oftast den av föräldrarna som först anmäler den andra föräldern som olämplig till socialtjänsten som blir trodd av socialsekreterarna. Den anmälda tvingas hela tiden försvara sig själv och sin föräldraroll.

”Jo alltså de har ju sina ramar att gå efter och befinner du dig inte där innanför så är du ingen bra pappa. Men sen är det såhär att... jag känner att som jag blivit bemött genom åren med familjerätt och allting så är det mycket så att den som kommer till familjerätten först av föräldrarna, den vinner... och det är fler än jag som känner så. Alltså den förälder som anmäler först den personen vinner, det är den som anmäler först som både socialtjänsten och familjerätten lyssnar på i första hand, den andre föräldern får bara försvara sig.”

En annan ger också uttryck för hur förväntningarna kan skilja sig mellan fadersrollen och modersrollen genom att säga:

”Det är nog den inställningen många socialsekreterare har, nu säger jag inte alla men många... det är lite det här att det är en självklarhet att pappan ska göra vissa saker. Men han kanske inte är kapabel till det. Är man en skild förälder och han inte har ett jobb, då växer inte pengarna på träd. Men är du en sämre pappa bara för det? För att du inte kan överösa ditt barn med presenter varje gång han kommer varannan helg? Det är klart man inte är,

bara man tycker om sitt barn och visar att man älskar det, då är man ju inte en sämre förälder bara för det!”

Informanternas syn på att vara en god förälder under aktiv kriminalitet och missbruk

När det gäller frågan om att kombinera aktiv kriminalitet och missbruk med föräldraskap är informanterna ofta väldigt kluvna, något som illustreras av nedanstående två citat från två av våra informanter:

”Ja, bara för att du är kriminell betyder inte det att du är en dålig pappa. Sen är det väl inte att rekommendera. Har man ett aktivt missbruk är man ingen bra förälder, det ingen miljö för ett barn.” [...] ”Det... kriminalitet ... om den inte förekommer i hemmet. Men sen så håller ju det aldrig för du åker ju fast och du försvinner och det påverkar ju barnet o såhär. Men att en förälder bara för att den har varit kriminell ska behöva vara en dålig förälder, som pappa eller mamma, det tror jag inte på. Men hur man än vrider och vänder på det blir ju barnet drabbat av konsekvenserna av det. Det håller ju aldrig.”

”Jag har alltid låtit mina barn komma i första hand, sen är det inte så lyckat med polistillslag i lägenheten. Hade jag inte knarkat hade jag varit hundra procent pappa. Men eftersom jag knarkade var jag sjuttiofem procent pappa. Jag gjorde så gott jag kunde. Men jag kunde vart bättre.”

Samtidigt som samtliga ger uttryck för att miljön som de befann sig i under sin aktiva kriminalitet kunde vara skadlig för barn, gav några av dem också uttryck för att socialtjänsten ofta lagt alldeles för stor vikt vid kriminaliteten och inte alls undersökt hur personen fungerade i föräldrarollen, vilket uttrycks av två informanter enligt följande:

”Det är svårt att bevisa för socialtjänsten att du är en annan människa när du är med dina barn. Sen är ju det inte ett bra leverne kanske, för det kan ju hända något om du till exempel lever under hot... och då ska du inte ha barnen och det köper jag, men om man bevisar att du verkligen inte har det såhär, men de skiter i dig ändå.”

”Det jag försöker hävda när de påpekar min bakgrund är att jag aldrig skadat mitt barn, aldrig varit full när barnet är hemma hos mig.”

En av dem pekar också på barnens rätt till båda föräldrarna som något som ofta glöms bort av socialtjänsten:

”Barnet har rätt till bägge föräldrarna. Så länge det inte är så att någon av föräldrarna har utsatt barnet för något. Det ska inte spela någon roll vad den ene föräldern har gjort i ett tidigare liv eller vad han håller på med. Så länge inte barnet kommer till skada, för då har barnet rätt till bägge, men så är det inte.”

När det gäller föräldraskap under fängelsevistelse har i stort sett ingen av våra informanter haft någon kontakt med sina barn under tiden de verkställt fängelsedomar. Den sammantagna bilden vi har fått med oss från informanterna är att den hårda ”macho-attityden” som råder på fängelserna, där man aldrig får visa sig svag eller mjuk, är väldigt svår att kombinera med rollen som en kärleksfull pappa. Detta har lett till att flera av informanterna valt att inte låta sina barn besöka eller ringa till dem i fängelset. En av informanterna svarar på frågan om han hade kontakt med sitt barn under anstaltsvistelsen på följande sätt:

”Nää jag ville inte för att det skulle kännas jobbigt... när du sitter inne... du vet det är en helt annan känsla, på gatan är du jätte stor men där inne är du liten, men du måste ändå visa att du är tuff där på insidan. Visar du dig svag då är du körd, då kan alla styra över dig. Och när familjen ringer och vill komma på besök så... nää jag vet att jag är svag och skulle flippa ur direkt när de stuckit.”

En annan återkommande känsla som flera av informanterna tar upp är känslan av maktlöshet och att vara otillräcklig i sin föräldraroll när de sitter inne:

”Det känns svårt att sitta inne när man har barn, jag kan inte förklara den känslan men det känns tungt. Du har ångest varje kväll, tänker på ditt barn, vad gör han nu, mår han bra? Du kan inte göra någonting om han är sjuk och måste till akuten till exempel... du sitter ju där du sitter.”

”Jag har levt ett kriminellt liv hela mitt liv men jag har skött mina barn... det kan du till och med fråga barnens mamma, jag har alltid ställt upp på ungarna i vått och torrt, förutom de gånger jag suttit inne för då har jag ju inte funnits till.”

Informanternas upplevelse om hur deras barn har påverkats under deras aktiva kriminalitet och missbruk

När frågor som rör hur deras barn har påverkats under informanternas aktiva kriminalitet och missbruk är det vanligaste förekommande svaret att barnen har fått klara sig utan sin pappa under långa perioder av sin uppväxt:

”Mina barn har blivit straffade mer än vad jag har blivit straffad! Att sitta i fängelse är väl ingenting, jag grät två-tre gånger i veckan, men det var inte för att jag tyckte synd om mig själv... utan för att jag tyckte synd om mina barn. Alla mina barn har förlåtit mig, men jag kan inte förlåta mig själv.”

”Den store pojken sa till mig: ’Pappa du e skyldig mig 2,5 år’ och de var inte roligt när han sa det. Men det är ju sant det han säger, jag fanns inte till för han då.”

”Hon har egentligen aldrig blivit drabbad för hon bodde ju hos sin mamma... men det är klart... hon saknade ju sin pappa... jag ljög ju för henne, jag sa att jag arbetade i Finland. Sen när hon blev lite äldre så berättade jag för henne att jag suttit i fängelse. Man ska aldrig ljuga för barn för de är klokare än man tror.”

”Min största son... jag kramade honom första gången när han var 18. Jag har alltså aldrig kramat mitt barn innan dess, och knappt sett han. De gånger jag sett han har jag visat kärlek genom att ge han... ’här har du 10-20 tusen’. Pengar var kärlek.”

Samtidigt som flera av informanterna beskriver att de har dåligt samvete för de långa perioder av frånvaro som deras kriminella livsstil har inneburit för deras barn, vill flera poängtera att de uppfostrat sina barn till att hålla sig ifrån den kriminella livsstilen. Detta är något som bland annat kan utläsas ur följande två citat:

”Många tror att bara för att man är kriminell så uppfostrar man sina barn till att bli kriminella men jag tror inte det finns någon förälder, kriminell eller inte som vill se sina barn bli kriminella.”

”Det står garanterat i mina soc-papper att jag har dåligt inflytande på mina barn men jag kan säga så här... inga av mina barn går det dåligt för!”

När det gäller negativa aspekter som barnen har tagit med sig till sitt vuxna liv pekar en av informanterna på att han har överfört sitt myndighetsförakt till barnen

”Mitt myndighetsförakt... det kanske är fel, men det har jag smittat av på mina barn. Jag har sagt till de att om du har en kontaktperson ifrån de sociala så lita aldrig på dem. För får de en chans så hugger de dig i ryggen för det har de gjort på mig.”

Informanternas syn på kontakten med barnens mamma

Våra informanter uttrycker överlag att de inte har något gott samarbete med mödrarna till sina barn men att de ofta känner sig beroende av modern för att upprätthålla sitt umgänge med barnen. En av våra informanter säger följande om samarbetet med modern:

”Jag och mamman har inte världens bästa samarbete... jag har umgänge i alla fall. Den äldsta sonen träffar jag i stort sett alla dagar i veckan. Mina två andra barn ringer jag och sms:ar med bara, men inget umgänge. Jag får inte träffa de, och de vill inte träffa mig, säger de... men jag tror det är mamman som ligger bakom. Jag känner mig inte så stark att jag känner att jag kan ta tag i det och kämpa för det.”

En annan talar om en rädsla av att modern med socialtjänsten som redskap har rätt att hålla ett av hans barn från att träffa honom endast på grund av han och moderns bristande samarbete:

”Det behövs så väldigt lite, det räcker att mamman ringer och säger att jag håller pojken hemma idag för jag känner mig inte trygg, så har hon full uppbackning [av socialtjänsten].”

En annan åsikt som kom fram av ett par av våra informanter är att mödrarna kunde utnyttja det faktum att papporna hade den bakgrund de hade för att vinna

fördelar i frågor som rörde umgänge om deras gemensamma barn. En informant säger exempelvis:

”Jag vet att min bakgrund ligger till last och tyvärr vet mödrarna det också.”
[...]

”En gång fick jag inte ens sitta i väntrummet för att min flickvän skulle komma och hon hade ringt och sagt att jag var aggressiv... det räcker alltså! Om jag hade ringt och sagt att hon var aggressiv tror du de hade lyssnat på mig? Nää!”

Två av informanterna berättar att samarbetet idag fungerar bra med mödrarna men uttrycker samtidigt en oro för att modern, när som helst och enligt informanterna utan belägg, kan frånta fadern umgänget:

”Kontakten med mamman fungerar bra nu men det kan spricka när som helst och när det spricker så får jag inte träffa min son.”

”Vi träffas två gånger i veckan och umgås, men i bland kan hon [mamman] bara flippa ur och säga att nu får du inte träffa han. ’Vad har jag gjort?’ Men hon svarar inte på frågan! ’Jag har inte pundat, jag är inte kriminell!’ ’Nää du har inte gjort något, du får bara inte träffa ditt barn.’ Bara för att hon har vårdnaden hon kan styra som hon vill.”

Informanternas upplevelse av hur de har blivit bemötta och bedömda i frågor som rör deras barn och föräldraroll

Detta tema var det centrala när vi skulle formulera syftet med vår undersökning och när vi genomförde våra intervjuer. Det var även i frågor som handlade om bemötande som vi fick flest och mest utförliga svar. När vi i början av intervjuerna förklarade vårt syfte med intervjun var informanternas första reaktion att de har väldigt negativa erfarenheter av bemötande av socialtjänsten. En av informanterna uttrycker det på följande vis:

”När du muckar från ett fängelse så blir du behandlad på ett helt jävla annat sätt!” [...] ”Jag hade barnen boende hos mig i 3 år utan några klagomål från sociala eller skolan... sen fick jag ett två och ett halvt års långt fängelsestraff. Efter det så har jag blivit så knullad i röva av de sociala myndigheterna så det kan du inte fatta!” [...]

”Jag har blivit så jävla illa behandlad av de sociala och de där utredningarna de har gjort är ren jävla lögn!”

En annan säger följande om sina erfarenheter av bemötande inom socialtjänsten:

”...men många har rent ut sagt förnedrat mig på socialtjänsten och tyckt att jag är en jävla pissluffare, ’du är bottenkräpet’... och det är alltså en socialassistent som sagt det till mig. Visst, jag har kanske varit det, men är det professionellt av en socialassistent att säga så?” [...]

”De flesta på socialtjänsten tycker jag inte är professionella för fem öre. Det handlar om att de inte tycker om mig för att jag har mitt förflutna... och det visar de inom tre sekunder direkt när man kommer. De tar knappt i hand och den inställningen har de hela tiden sen.” [...]

”Jag vet att jag ligger på minus 2000 poäng hos socialtjänsten när jag kommer in där genom dörrarna. Och det är lite det jag tänker kring det här med socialtjänsten och så här att... för att jag ska få bevisa för socialtjänsten... om ni två är föräldrar och har barn räcker det att ni visar så här lite [visar ett kort avstånd mellan tummen och pekfingret] att ni är en bra pappa. Medans jag måste visa så mycket mer, och jag kanske inte ses som en bra pappa i alla fall. Så jag går ju i en rejäl uppförsbacke hela tiden.”

En tredje informant säger:

”De lyssnade inte. ...det här opersonliga... det är ungefär som att man är produkt du vet. I grund och botten är det ofta så... asså, det jag har känt med socialtjänsten är ofta att man är en produkt och det är så opersonligt. Bemötandet är så opersonligt, nästan psykopati typ. Det är väldigt kränkande att sitta framför en socialsekreterare speciellt när man pratar om saker som är bra. Så blir man inte tagen på allvar. Det kan va jobbigt. Det ska vara rätt människor som jobbar med det tycker jag.”

En fjärde säger:

”Alla soc jag har haft har varit sjuka i huvudet, de fattar inte. De kan säga: ’sluta knarka’... men jag behöver hjälp, jag vill gå i skolan och de säger: ’fixa det själv’... jag vet inte hur man snackar med samhället, jag behöver lära mig det.”

Vår femte informant säger:

”När du har avtjänat ditt straff så har du sonat ditt brott till staten, men jag blir fortfarande behandlad som en kriminell när jag kliver in på socialbyrån.”

Det är inte bara de fall där informanterna känner sig direkt felaktigt behandlade som de tar upp utan ett par av dem beskriver även en känsla av att själva mötet genomsyras av en ojämlikhet och socialsekreterarens förutfattade meningar. En informant uttrycker detta genom att säga:

”De [socialtjänsten] är väldigt bra på att trycka ner en och markera att du är ingen bra människa. Även om de inte uttalat det, så på det sättet de har bemött en och lagt fram sina samtal och sånt är det indirekt så att ’det är klart vi tror på mamman, för du är ju kriminell.’” [...]

”Man [socialtjänsten] har lite den synen på oss som är kriminella eller har haft ett taskigt leverne, jag känner att man ser ner på oss.” [...]

”Kommer du upp som en vanlig Svensson så tror jag att de lägger en annan aspekt på bemötandet” [...] ”Om du kommer finkladd i kostym så har du vunnit mycket.”

Alla informanternas första spontana reaktion var att de hade dåliga erfarenheter gällande bemötande av socialtjänsten. När de hade berättat om dessa kom det i ett par fall fram att informanterna kunde se att deras eget bemötande av socialsekreterare kan ha bidragit till att de upplevde att de inte fick ett bra bemötande. Informanterna drog samband till hur de under tidigare skeden av sina liv hade uppfört sig på ett otrevligt sätt när de hade varit i kontakt med socialtjänsten. En av informanterna ger följande exempel på detta:

”När jag var yngre så var jag riktigt stökig och det var inte många [socialsekreterare] som hade lust att prata med mig. Det var mycket våld och sånt i mitt liv så jag hade ett jävla temperament. Så fort jag inte fick som jag ville så utåtagerade jag med en gång.” [...]

”Jag kan inte berätta om många gånger då jag har blivit bra bemött av socialtjänsten. Sen kan ju det ha haft och göra med min attityd” [...] ”Idag kan man förstå att man blir bemött som man bemöter.” [...]

”Jag kan förstå deras [socialtjänstens] frustration många gånger. Man har ramlat in där hur många gånger som helst och gapat och gormat och ska ha pengar. Men om det kommer till föräldraskapet tycker jag det är en helt annan sak. Jag tycker att om du kan påvisa att du är en bra förälder trots att du är kriminell... du har inte gjort dina barn något. Då ska de inte se på din bakgrund på samma sätt. De ska åtminstone inte gå in med inställningen att 'han är en loser'. Det tror jag ofta att de gör. Sen måste man hela tiden som kriminell person jobba sig uppåt hela tiden. Jag börjar längst ner, istället för att börja på samma nivå som 'vanliga pappor'. Det har aldrig slått dem att om de är trevliga mot mig så är jag trevlig tillbaks.”

När intervjun fortlöpte framkom det att flertalet informanter hade någon erfarenhet av ett bra bemötande av socialsekreterare inom socialtjänsten. Två informanter berättar om dessa erfarenheter:

”Sen finns det ju bra socialassistenter också... jag har råkat ut för det. Folk som tror på dig och det man säger.”

”Hon jag har nu är grym. Hon bryr sig och tror på mig... till och med i fängelset hälsade hon på mig.”

Några av informanterna berättar att de upplever att de fått ett bättre bemötande av socialtjänsten när det funnits utomstående personer eller organisationer som har fungerat som ett slags bevis på att de vill förändra sin livsstil. Exempelvis berättar en av informanterna:

”Det var så de sa till mig... 'Aaa, vi hör ju på dig nu att du har vänt, du är med i KRIS.'”

En annan ger uttryck för en liknande åsikt genom att säga:

”Det var först när jag gick med i KRIS och hade en flickvän som var duktig på Socialtjänstlagen som det vände för mig. Men samtidigt känns det som att de inte hade ändrat syn på mig, utan det vände för att jag hade uppbackning av de här sakerna. Och på grund av detta behövde vi inte ens skriva umgängesavtal i rätten utan vi löste det utan rättegång.” [...]

”Om jag kommer upp till socialtjänsten med mina barn så ska de ju se mig för den jag är, det ska ju inte spela någon roll att jag är med i KRIS.”

En vanligt förekommande åsikt bland våra informanter är att socialsekreterarna fokuserar mer på deras förflutna än hur deras nuvarande situation ser ut. En av de talar om:

”Ofta när de skriver en LVU-utredning så pratar de inte med mig utan de läser bara i mina papper.” [...]

”På LVU-utredningen på den yngsta dottern så står det bland annat: '[Namn] är inne i ett aktivt missbruk. Känd missbrukare'. Måhända att jag är en känd missbrukare men jag har lämnat pisseprov i elva månader, tre gånger i veckan.”

En annan är inne på samma linje och talar om hur hans förflutna ständigt finns kvar i socialtjänstens papper:

”Det är lite det bemötandet man får... man kämpar i uppförsbacke, innan man ens hinner öppna munnen. De läser på i papprena vem du är innan man träffas.”

Ett par informanter talar om att socialtjänsten i barnutredningar glömmer att fokusera på barnets bästa. En av dem talar om att fokus istället läggs på att välja sida och leta fel hos föräldrarna:

”Jag satt på sju möten med familjerätten innan de över huvud taget nämnde min sons namn. De stöttade mamman i hennes berättelser om vilken dålig människa jag var och glömde helt bort min son.”

Informanternas syn på hur socialtjänsten bör bemöta kriminella och/eller missbrukande föräldrar

Informanterna beskrev under förra rubriken hur de upplevde att de hade blivit bemötta av socialsekreterare inom socialtjänsten. Efter att informanterna i intervjun hade berättat om detta ställde vi följdfrågor om hur de tyckte att klienter som kommer i kontakt med socialtjänsten skulle bli bemötta. Informanternas svar handlade bland annat om att se varje klient som en enskild individ. Tre av informanterna uttrycker detta på följande vis:

”När man jobbar med människor måste man se på dem som individer med känslor och behov.”

”Jag tycker att man inom socialtjänsten ska försöka vara lite humanare, och försöka se att bakom det här skalet med kriminalitet och droger finns det faktiskt en människa.”

”Man [socialsekreteraren] ska bemöta alla människor på samma sätt. Hur konstigt liv du än har levt innan så måste man kunna se personen som en individ.”

Informanterna talade även om att det var positivt att få förtroende av den socialsekreteraren man har och att de hade en tro på klientens förmåga. Två informanter säger:

”En bra socialsekreterare är en som tror på dig och som verkligen bryr sig. En som är ärlig och rak, inte någon som bara säger ’sluta knarka så får du träffa ditt barn’.”

”Träffar du en skitbra socialassistent som tror på dig... det har jag haft ett par stycken som gjort, och de har jag inte velat svika heller. När man fått förtroende från någon så vill man inte svika det. Men sen har jag träffat några svin också och dom har jag utan problem kunnat ljuga rätt upp i ansiktet.”

Kommunikation var även ett ämne som dök upp i informanternas svar. Att socialsekreterare kommunicerade med den personen de hade framför sig och lyssnade aktivt på vad klienten hade att säga. En av informanterna uttrycker detta på två vis:

”Man ska som socialsekreterare göra en grundlig intervju utifrån klientens perspektiv. Man ska jobba för den klienten och komma fram till ett gemensamt mål... jag menar, det kan ju vara väldigt individuellt.” [...]

”Att man jobbar icke-konfrontativt och att du får med dig personen i fråga. Personen du har framför dig är expert på sitt eget liv. Det är nyckeln till allting.”

En annan informant uttrycker detta genom att säga:

”Hade man fått den uppbackning som man bett om och inte blivit ifrågasatt i allt man sagt, så hade det kanske gått bättre.”

6. Analys

Informanternas uppfattning av vad en bra pappa är

När det gäller informanternas syn på ett bra faderskap kan vi se ett tydligt mönster i de svar vi har fått. Svaren handlar om att vara närvarande, visa kärlek och skydda sitt barn. Alla informanterna gav även på något sätt uttryck för att de i sin uppfostran ville hindra sina barn från att välja samma livsstil som de själva gjorde med kriminalitet och missbruk. Deras uppfattning stämmer överens med den moderna fadern som beskrivs av Hobson och Morgan (2002), där fadern ses som en vårdande förälder mer än den klassiska bilden av fadern som den som har det familjeförsörjande ansvaret. Denna uppfattning bland informanterna ser vi som ett uttryck för Goffmans (2009) dramaturgiska perspektiv, då fäderna är väl medvetna om vilka normer och regler som samhället har när det gäller faderskap. Samtidigt som informanterna själva, med sin bakgrund, är medvetna om att de av samhället inte anses leva upp till de normerna måste de ändå förhålla sig till dem och blir på så sätt en del i att upprätthålla normerna. Enligt Goffman (2009) kan vi utifrån våra informanternas uppfattning av vad en bra pappa är, samt hur fäderna själva upplever sig i sin föräldraroll förstå hur de upplever bemötandet av socialtjänsten. Anser våra informanter att de hör till normaliteten vad gäller faderskapet, men blir bemötta som att de är avvikande föräldrar är det ett möte som oundvikligen är på kollisionskurs.

Medvetenheten hos informanterna om vad som förväntas av den moderna fadern i sin föräldraroll ser vi som ett exempel på den hegemoni som finns inom svensk familjepolitik, där föräldrarnas möjligheter att forma sitt föräldraskap efter eget tycke är kraftigt begränsad av den rådande diskursen (Engelstad 2006). På samma sätt som en fader förväntades att ta på sig det ekonomiska ansvaret för familjen för 30 år sedan förväntas han idag vara närvarande och kärleksfull i första hand.

Informanternas uppfattning av vad socialtjänsten anser vara en bra pappa

När det gäller uppfattningen om vad socialtjänsten har för krav på en bra fader ger våra informanter varierande svar. Några pekar på den gamla familjeförsörjarrollen som idealet, medans andra menar att bedömningen helt är beroende av personkemin mellan klient och socialsekreterare. Det informanterna talar om tolkar vi enligt Skau (2007) som en splittring mellan att de tycker det är bra med ett system där ramarna som socialsekreteraren måste följa inte är snäva, samtidigt som de känner att ett stort handlingsutrymme för socialsekreteraren innebär en risk för dem som klienter då personkemin mellan klient och den professionelle är en avgörande faktor.

Flertalet av informanterna uttrycker att socialsekreterare överlag har olika uppfattningar och kriterier för vad som är en tillräckligt bra förälder. En informant beskrev även att han inte bara upplevde skillnader i vad som uppfattas som ett gott faderskap mellan olika socialsekreterare, utan även mellan olika socialkontor kunde detta variera stort. Flertalet av informanterna upplever sig helt utlämnade

till socialsekreterarens personliga åsikter om dem som personer, snarare än deras bedömning av deras föräldraförmåga. Detta kan ses som ett uttryck för den ojämlika maktfördelning som finns på ett socialkontor i mötet mellan klient och socialsekreterare (Skau 2007). Att socialsekreterarna av våra informanter tillskrivs sådan stor makt kopplar vi samman med Lipskys (2010) begrepp gräsrotsbyråkrater där man skjuter ner makten till tjänstemannanivå, det vill säga att man ger socialarbetaren stor handlingsfrihet gentemot klienten inom de ramar och regler som finns.

Goffman (2009) talar om att människor inte vill anses vara avvikande. Vi tolkar faderskapet som en faktor som bidrar till att uppnå normalitet. Vi tänker oss att våra informanter strävar efter att uppnå en fadersroll som stämmer överens med de normer och förväntningar som finns i samhället, när de lagt kriminaliteten bakom sig. Detta för att uppnå det självuppfyllande och positiva värdet som finns i begreppet normalitet. Informanterna talar dock om hinder som finns i deras väg mot den här uppfyllelsen genom att bland annat säga "[...] de har ju sina ramar att gå efter och befinner du dig inte där innanför så är du ingen bra pappa [...]". Det informanterna ger uttryck för kan tolkas som att de anser att de befinner sig inom ramen för vad som är en bra fader, medans socialsekreteraren inte anser detta, vilket kan upplevas som ett hinder. Vi kopplar dessa hinder till de normer som samhället skapat om faderskapet samt även hur socialsekreterare, som samhällets representanter, bedömer hur bra eller dålig en fader är.

Om vi ska jämföra våra informanters egen bild av vad som är en bra pappa med vad de tror att socialtjänsten har för krav på faderskapet, kan vi se stora skillnader. Medans deras egen bild av vad som är en bra pappa stämmer väl överens med den moderna fadern som beskrivs av Hobson och Morgan (2002), tror de att socialtjänsten fortfarande fokuserar mer på den gamla familjeförsörjarrollen. Våra informanters uppfattning är att socialtjänsten inte hängt med i den utveckling som skett i samhället gällande faderskap de senaste åren. En liknande slutsats som Bangura Arvidsson (2003) kom fram till i sin avhandling, där hon påpekade att det hos socialsekreterare fanns en ambivalens mellan den vårdande och försörjande fadern vilket ledde till en osäkerhet hos fäderna av vad som förväntades av dem.

Informanternas syn på att vara en god förälder under aktiv kriminalitet och missbruk

När det gäller informanternas syn på möjligheterna att vara en god förälder samtidigt som de var aktivt kriminella och missbrukade kunde vi se tydliga motsägelser i informanters svar. På frågan om det gick att kombinera föräldraskap och kriminalitet svarade exempelvis en informant: "Ja [...] Men hur man än vrider och vänder på det blir ju barnet drabbat av konsekvenserna av det." Å ena sidan uttrycker de att det är fullt möjligt att vara en bra förälder under aktiv kriminalitet och missbruk. Medans de i nästa mening säger att det är skadligt för barn att vistas i de miljöer de själva lever i under kriminalitet och missbruk, samt att de under långa perioder är frånvarande då de avtjänar fängelsestraff. Vi tolkar detta med Goffmans (2009) perspektiv på avvikande beteende. Exempelvis är du som kriminell missbrukare mycket väl medveten om att du avviker från normaliteten,

men ändå kan du finna någon form av normalitet i ditt föräldraskap som du inte vill att någon ska ifrågasätta, då det är ett av få områden där du känner att du inte avviker från normerna.

Informanternas motsägelsefulla svar om huruvida det går att kombinera kriminalitet och fadersrollen ifrågasätter Goffmans (2009) syn på avvikande beteende som en konstruktion av samhället. "[...] Det ska inte spela någon roll vad den ene föräldern har gjort i ett tidigare liv eller vad han håller på med. Så länge inte barnet kommer till skada [...]". Detta är ett av citaten vi tolkar som att ett par av fäderna i intervjun skiljer på rollen som kriminell och rollen som pappa, och menar att dessa två lever isär. Samhällets konstruerade syn däremot ser dessa två roller som omöjliga att hålla isär och därför anses kriminella föräldrar som olämpliga och avvikande. Men om det nu är som ett par av informanterna säger, att rollerna går att hålla isär, skulle detta i sådana fall omkullkasta samhällets perspektiv på ett "normalt" faderskap. Däremot kvarstår det faktum att samhällets konstruerade syn på "normalt" faderskap kommer att se rollerna som omöjliga att kombinera, och detta betyder att oavsett om det i praktiken är möjligt eller inte kommer samhället och dess representanter – exempelvis socialsekreterare, inte att acceptera kombinationen.

En annan notering vi gjorde när det handlade om faderskap under aktiv kriminalitet var informanternas syn på att vara förälder under tiden som de avtjänade fängelsestraff. Ulla-Carin Hedin (2000) utvärderade fångelsernas föräldragrupper och konstaterade att de fungerade bra. Hon pekade på att deltagarna överlag fått bättre självförtroende i sin föräldraroll och utvecklats i sitt faderskap. Av våra informanter var det ingen som hade haft någon kontakt med sina barn under tiden de satt i fängelse. Den uppfattning som informanterna förmedlade till oss var att den "mask" (Goffman 2009) de var tvungna att ta på sig för att klara av fängeslivet inte var förenligt med föräldrarollen. Vår tolkning av detta är att det i fängelsemiljö råder helt andra normer och värderingar än det gör ute i samhället. Av det våra informanter förmedlat ses vissa former av "känslor" som svaghetstecken och därför valde informanterna att helt avskärma sig ifrån sina barn.

Informanternas upplevelse om hur deras barn har påverkats under deras aktiva kriminalitet och missbruk

När vi kom in på frågor om hur våra informanter ansåg att deras barn blivit påverkade av deras tidigare livsstil kunde vi även här se stora motsägelser. Informanterna kunde i ena stunden påstå att deras barn inte påverkats nämnvärt, medans de in nästa stund talade om att det inte fungerade i längden att kombinera de två rollerna. Det var dock endast en av våra informanter som var självkritisk till hur hans tidigare livsstil lett till att hans barn hamnat i kläm.

En av informanterna säger att människor tror att kriminella uppfostrar sina barn till att bli kriminella, men att detta inte stämmer och att ingen kriminell vill detta. Det finns forskning på området exempelvis Johnston (1995) som hävdar att barn med kriminella föräldrar kan få problem i socialisationsprocessen och löper större risk att själva begå brottsliga handlingar i framtiden. Där är det själva vetskapen

hos barnet att en förälder är kriminell eller sitter i fängelse som utgör risken, inte att föräldern uppfostrar barnet till ett kriminellt liv. Insikten hos informanterna i att deras bakgrund kan vara en bidragande faktor i deras barns uppfostran och liv framkommer inte i våra intervjuer. De fall där våra informanter kan se att deras barn har lidit av konsekvenserna av fädernas handlande avser de perioder av frånvaro som kriminaliteten lett till i samband med fängelse. De talar dock inte om eventuell påverkan i barnens vuxna liv som deras bakgrund har haft eller kan komma att få. När informanterna talar om att de blir dåligt bemötta av socialtjänsten i sin föräldraroll påpekar de ofta att deras barn inte påverkas av deras förflutna utan av deras nuvarande situation. De menar att socialsekreterare tar alldeles för stor hänsyn till deras bakgrund och att de istället ska lägga fokus på i vilken livssituation informanterna/klienterna befinner sig i nu. Informanterna talar inte i intervjun om att deras barn kan ha tagit skada av deras bakgrund, utan istället talar de om att de har lämnat det livet bakom sig och att de nu är redo att ställa allt till rätta för sina barn. Enligt Björkhagen Turesson (2009) förlorar barnen en förebild och resurs i sin uppväxt när en förälder hamnar i fängelse. Våra informanter talar om att de inte har haft eller har velat ha någon kontakt med sina barn under deras fängelsevistelser för att de anser att rollen som kärleksfull förälder inte gick att kombinera med den roll de tvingades spela i fängelset för att klara sig i den miljön. En av informanterna talar om den maktlöshet han upplevde när han satt i fängelse då han inte kunde påverka sitt barns situation på något sätt, och berättar att det var en stor psykisk påfrestning för honom att vara ifrån sitt barn.

Informanternas syn på kontakten med barnens mamma

Ingen av våra informanter säger sig ha någon vidare god kontakt med mödrarna till sina barn. Flera av dem uttrycker att detta är eller kan bli ett framtida problem då mödrarna i de flesta fall är medvetna om hur fädernas förflutna ligger dem till last i frågor som rör barnen. Detta gör att mödrarna, ofta med uppbackning av socialtjänsten, kan ställa helt andra krav på fäderna än vad fäderna kan kräva av mödrarna. Man kan tala om att fäderna inte bara upplever sig som maktlösa i relation till socialtjänsten, utan att de även i relation till sina barns mödrar upplever att de befinner sig i ett underläge (Skau 2007). Här kan vi även dra paralleller till vårt tidigare tema som tar upp hur fäder tror att socialtjänsten ser på en god far. Där talade informanterna om att socialtjänsten i flera fall lever kvar i gamla värderingar där man anser att modern är viktigare för barnet än fadern. Det informanterna menar är att även om både modern och fadern levt ett kriminellt liv med missbruk, kommer modern att bedömas mildare än fadern på grund av att den klassiska synen lever kvar. Även Bangura Arvidsson (2003) uttrycker att det inom socialtjänsten finns en splittring i synen på den goda fadern mellan den vårdande och den familjeförsörjande. Detta leder i sin tur till att fäderna känner en stor osäkerhet i vad som förväntas av dem i sin föräldraroll, och det kan vara en av orsakerna till att några av våra informanter anser att modern bedöms på ett mildare sätt, eftersom förväntningarna på moderns roll är tydligare från socialtjänsten. En annan möjlig förklaring till varför informanterna upplever att socialtjänsten bedömer modern på ett annat sätt kan vara att barnen i en del fall har bott hos modern under de perioder våra informanter har avtjänat fängelsestraff, och därmed har fäderna brustit i sin föräldraroll.

Ett par av våra informanter upplever det som att socialsekreterarna i mötet med fadern och modern lyssnar på och bekräftar det modern säger. Foucault (2003) talar om att makt är något som kan omfördelas och som har med kunskap och vetande att göra. Om socialsekreteraren uteslutande väljer att lyssna till modern och bekräftar det hon säger, ges en del av makten till modern. Fadern hamnar då i ett underlägset maktförhållande gentemot två aktörer i mötet. Detta bidrar till att våra informanter inte bara hamnar i underläge vid besök på socialkontor, utan maktlösheten som fäderna känner i relationen till mödrarna kommer att följa med dem ut i vardagen. Det vill säga att modern har fått mer makt att styra över umgänget och en av informanterna uttryckte detta genom följande citat: ”Det behövs så väldigt lite, det räcker att mamman ringer och säger att jag håller pojken hemma idag för jag känner mig inte trygg, så har hon full uppbackning [av socialtjänsten]”.

Informanternas upplevelse av hur de har blivit bemötta och bedömda i frågor som rör deras barn och föräldraroll

Den spontana reaktionen hos alla av våra informanter då vi presenterade syftet med vår uppsats var att de hade blivit dåligt bemötta och illa behandlade av socialtjänsten. Människor överlag ogillar när någon uttrycker att man som person har brister av något slag och det kan vara det som händer i mötet mellan socialsekreterare och klient. Foucault (2003) talar om att samhället försöker socialisera människor och få dem att anpassa sig till önskvärt beteende. I vårt samhälle är socialtjänsten en institution som, rent krasst, försöker socialisera individer genom stöd och hjälp till ett av samhället önskvärt beteende. Socialtjänsten har som främsta uppgift att hjälpa människor, men har också lagar och regler som måste följas i hjälpprocessen. Personer som lever i kriminalitet är inte anpassade till att leva efter samhällets regler, utan de har andra ramar att leva efter (Eide & Eide 2006). Även våra informanter, som lagt kriminaliteten bakom sig, upplever att de fortfarande bemöts och bedöms som om de vore kriminella. Detta, samt att våra informanter kan känna att de inte får en positiv bedömning med sig, kan vara en faktor till att våra informanter upplever sig illa bemötta av socialsekreterare. Flertalet informanter upplever även bemötandet som opersonligt vilket kan vara en konsekvens av att socialsekreterare förhåller sig professionellt och inom socialtjänstens ramar och regler i mötet med klienter.

Informanterna talar efter sin första reaktion om hur själva mötet i sig erbjuder ett negativt bemötande. De talar om att upplägget av mötet och attityden hos socialsekreteraren som faktorer som bidrar till detta. En informant uttryckte detta genom att säga: ”[...] Även om de inte uttalat det, så på det sättet de har bemött en och lagt fram sina samtal och sånt är det indirekt så [...]”. Redan när informanterna kliver in på socialkontoret upplever de att de är i underläge och tvingas till försvarsposition. Skau (2007) talar om att man går från subjektstatus till objektstatus den sekund man ”blir en klient”. Hon skriver att den egna identiteten förskjuts från att vara en individ som handlar och fattar egna beslut till en klient som bedöms och utreds. Hon liknar detta vid att man inte längre är kung i sitt rike och man istället måste underkasta sig det mäktigare rikets regler och

normer och bli ett objekt för dess hjälp. Detta ser vi som en möjlig orsak till att våra informanter har en så pass negativ inställning till mötet på socialkontoret då de känner att hela situationen hotar deras självbild. Samtidigt har alla våra informanter gjort ett aktivt val i att stå utanför samhällets lagar och normer vilket kan göra det ännu svårare att för dem att acceptera att bedömas utefter normer som man själv valt att förkasta.

Ett par av våra klienter talar om hur de i efterhand kan ha förståelse för att de blir bemötta så som de bemöter och en av dem talar om hur han i sin ungdoms år var stökig inne på socialkontoret. Skau (2007) talar om att det ojämlika maktförhållandet som råder i mötet mellan klient och socialsekreterare, tillsammans med att klienten är beroende av socialsekreterarens hjälp, gör att mötet dem emellan främjar ett beteende som innefattar medgörlighet och anpassning hos klienten. Klienten vinner ofta inget på att strida för det den tycker att den har rätt till, utan detta ger istället klienten mindre makt eller åtminstone sätter ett sådant beteende klienten i en mindre bra sits inför socialsekreteraren (Skau 2007). En klient som öppet kämpar och ifrågasätter sitt påstådda avvikande beteende för att komma närmare normalitet, ger ofta motsatt effekt och klienten ses ännu mer som en avvikare (Goffman 2011).

Skau (2007) menar att socialsekreteraren i mötet med klienten besitter den största andelen makt. Klienter kan dock genom passiv maktstrategi, exempelvis genom vägran att ta emot hjälp, känna att de ökar sin del av makten. Ett annat sätt för klienter att få mer makt enligt Skau (2007) är att vara medlem i en intresseorganisation eller att ha kunskap om lagar och regler. Våra informanter talar om att de med hjälp av organisationen KRIS och genom personer med stor kunskap om bland annat Socialtjänstlagen har kunnat kämpa för sin rätt och fått en större andel makt i förhållande till deras tidigare klientsituation. Informanterna säger samtidigt att de tycker att detta är fel då de anser att socialsekreterare ska se individen för den de är, oberoende bakgrund och yttre faktorer. Detta blir problematiskt för socialsekreterare då det som professionell, endast genom mötet med klienten på socialkontoret, kan vara svårt att avgöra om en person talar sanning gällande sin förändring, i detta fall att personen lagt kriminaliteten bakom sig. Hur mycket makt i form av att inhämta kunskap om klienten ska socialsekreteraren använda? Om vi ställer detta mot Foucaults (2003) tanke om att "kunskap är makt" får vi ett nytt perspektiv på problemet. Socialsekreteraren vet ofta väldigt mycket om klienten, samtidigt som klienten sällan vet speciellt mycket om socialsekreteraren. Men att som socialsekreterare veta för mycket kan, enligt Skau (2007), vara ett slags maktövertagande mot klienten. Om då klienten, som våra informanter uttrycker, har förändrat livsstil vilket innebär något positivt i kontakten med socialtjänsten, hur ska då socialsekreterare få kunskap om detta? Bedömningen av vad som är relevant kunskap kontra icke relevant står socialsekreteraren för. Detta faktum i sig, att den som inhämtar även ska bedöma hur mycket som ska inhämtas, kan leda till maktövertagande i relationen mellan professionell och klient (Skau 2007). Gränsen mellan vad som är relevant kontra irrelevant information kan vara hårfin, och ett maktövertagande som vi i förra meningen beskrev kan innebära att klienten upplever att den har blivit illa bemött och felaktigt bedömd.

En informant sa i intervjun: ”Jag satt på sju möten med familjerätten innan de över huvud taget nämnde min sons namn [...]”. Han menar att socialtjänsten i hans fall fokuserade på att lyssna på föräldrarnas klagomål om varandra istället för att fokusera på barnets bästa. Enligt Skau (2007) är det den professionelle som har ansvaret och makten i klient-hjälparrelationen att skapa en god arbetsallians. Klient och hjälpare är ömsesidigt beroende av varandra för att kunna åstadkomma en positiv utveckling. Men att döma av informantens utsago misslyckades socialsekreteraren i detta fall att skapa en arbetsallians, och detta har lett till att informanten upplevde sig illa behandlad i mötet. I de fall våra informanter talade om positivt bemötande framhöll de vikten av att socialsekreteraren är engagerad och visar en tro på klientens förmåga till förändring. Vi tolkar detta som att socialsekreteraren har varit lyhörd för vart klienten befinner sig i förändringprocessen och därmed kunnat sätta upp realistiska mål (Revstedt 2002).

Informanternas syn på hur socialtjänsten bör bemöta kriminella och/eller missbrukande föräldrar

Informanterna tyckte att socialtjänstens bemötande borde vara mer personligt och att den professionelle skulle se varje klient som en enskild individ. En informant uttryckte sig enligt följande: ”En bra socialsekreterare är en som tror på dig och som verkligen bryr sig. En som är ärlig och rak. [...]”. Detta tolkar vi med Eide och Eides (2006) resonemang kring kommunikation som det viktigaste redskapet i att skapa en fungerande arbetsrelation mellan hjälpare och klient. De framhåller även att det som socialsekreterare ibland kan vara extra viktigt att vara tydlig i sin kommunikation, speciellt när det handlar om att förmedla budskap eller nyheter som är negativa. I citatet ovanför framhålls ”ärlig och rak” som något positivt och kan vara faktorer som bidrar till ett bra bemötande. En god arbetssituation mellan hjälpare och klient byggs på en god kommunikation, med ömsesidig respekt och förtroende, vilket kan leda till att klienten får det stöd som behövs (Eide & Eide 2006). För att åstadkomma detta och för att ge ett gott bemötande handlar det om att arbeta med de faktorer våra informanter talar om, som även Skau (2007) samt Eide och Eide (2006) talar om, nämligen aktivt lyssnande, öppenhet, förtroende och att gemensamt sätta upp mål.

Våra informanter framhåller fördelar med organisationer som KRIS där alla deltagarna har egen erfarenhet av kriminalitet och tycker sig fått bättre hjälp av dem än av socialtjänsten. Samtidigt besitter socialtjänsten makt, bland annat när det kommer till att fatta beslut angående socialt utsatta barn, vilket innebär att våra informanter är beroende av den. Det informanterna talar om, att de fått mer hjälp av en ideell organisation än av en samhällsinstitution med uppdrag att hjälpa, kan bero på att KRIS givit dem ett bevis för samhället på en livsstilsförändring och därmed mer makt i mötet med socialtjänsten. Goffman (2009) talar om att samhället konstruerar vad som anses som avvikande. Genom att våra informanter kunnat uppvisa ett kvitto på att man påbörjat en förändring från vad samhället anser vara avvikande till det som anses vara normalt, är det vi hävdar har givit dem mer makt.

7. Slutdiskussion

Vårt syfte med denna uppsats var att undersöka hur fäder med kriminell bakgrund upplevde sig bli bemötta och bedömda av socialtjänsten i frågor som rör deras föräldraförmåga och barn. Vad vi har kunnat konstatera efter våra intervjuer är att alla våra informanter vid ett flertal tillfällen har upplevt sig dåligt bemötta av socialsekreterare. Bemötandet beskrivs som opersonligt, oprofessionellt, fördomsfullt, fördömande och förnedrande. Det kom även fram beskrivningar av erfarenheter med positiva bemötanden av enskilda socialsekreterare eller i enskilda fall, men informanterna var då ofta snabba med att påpeka att detta var undantagsfall. Det enda sätt vi kunnat tolka informanternas svar på är att de överlag är väldigt missnöjda med det bemötande de i de flesta fall har fått av socialtjänsten. Även om vårt resultat endast ger ena partens bild av hur bemötandet har gått till, måste vi ta deras svar på största allvar. Det handlar om hur människor upplever något, och även om vi rent hypotetiskt skulle intervjua den andra parten för att få deras bild av mötena, har detta ingen inverkan på informanternas upplevelser, vilket är deras verklighet.

Gemensamt för alla informanter var att de framhöll bemötandet som en av de viktigaste delarna i det professionella hjälparbetet. De talade om att bemötandet skulle vara personligt, innehålla god kommunikation med allt vad det innebär, att hjälpare och klient tillsammans skulle komma fram till gemensamma mål samt att det var viktigt att den professionelle visade förtroende för klienten. De framhöll dessa faktorer som väldigt viktiga i arbetet med att stötta en klient till positiv förändring. Kunskap om klienten och dennes situation var den viktigaste kunskapen som en socialsekreterare kunde besitta menade informanterna. En av dem sa till och med att: "[...] Personen du har framför dig är expert på sitt eget liv. Det är nyckeln till allting." vilket är väldigt talande i detta sammanhang. Vi upplevde att våra informanter, när de väl tagit beslutet att lämna kriminalitet och missbruk bakom sig, snarare såg de sociala myndigheterna som ett hinder än en hjälp för dem. De stod dock i en beroendeställning till sociala myndigheter inte bara på grund av de frågor som rörde deras barn utan ofta även i frågor angående ekonomiskt bistånd. Vi uppfattade det som att det var både energikrävande och tålmodsprövande för våra informanter att övertyga socialtjänsten om att de verkligen var villiga att förändra sin livsstil.

När det gäller bedömningar av socialtjänsten i frågor som rör informanternas föräldraförmåga och barn är fäderna i stort sett överens i sina beskrivningar av att de redan känner sig dömda på förhand. De talar om att socialsekreterare lägger för stor vikt vid tidigare dokumentation och personens bakgrund. Informanterna upplever svårigheter att få chans att bevisa att man har förändrats och uttryckte att om man en gång dokumenterats för kriminella handlingar, är man alltid kriminell i socialtjänstens ögon. Vår slutsats är att det hos våra informanter finns en upplevelse om att man som före detta kriminell bedöms betydligt hårdare i fall som rör barn och föräldraskap, trots att man lämnat kriminaliteten bakom sig. Vi kan å andra sidan föra resonemang kring om att informanterna lite för lättvindigt förkastar sin bakgrund som relevant för hur deras barn kan ha påverkats. Flertalet informanter talade om att konsekvenserna av en förälder som är kriminell påverkar barnet, men sedan drog de sällan kopplingar till sitt eget liv. Vi menar att

bara för att en person har lämnat kriminaliteten bakom sig, är inte de tidigare handlingarna ogjorda, vilket sannolikt även kan vara så socialtjänsten resonerar.

Vad gäller hur fäderna uppfattade sin föräldraroll under aktiv kriminalitet och missbruk varierar svaren vi har fått. Vissa informanter hade sporadisk kontakt med sina barn under tiden de var aktiva, medans andra hade sina barn boende hos sig. Ett par av fäderna talade om att de var en annan människa när de umgicks med sina barn jämfört med när de befann sig i den kriminella rollen. En annan informant talade om att han alltid låtit sina barn komma i första hand trots missbruk, men att han inte hade varit en så bra fader som han kunde varit om han inte missbrukade. Flertalet informanter var av uppfattningen att det inte var omöjligt att kombinera faderskap med kriminallitet och missbruk, även om de i flesta fall resonerade sig fram till att konsekvenserna av det drabbar barnet. Informanternas syn på hur de tror att deras barn har påverkats av fädernas kriminella bakgrund gav ofta motsägelsefulla svar. Flertalet informanter gav uttryck för att barnen på ett eller annat sätt tog skada eller riskerade att skadas av att ha en kriminell och missbrukande förälder i sitt liv. Däremot drog fäderna sällan samband mellan sin egen bakgrund och hur den kanske har påverkat deras barn. När det gällde frågan om hur våra informanter uppfattade sitt föräldraskap efter att de brutit med kriminalitet och missbruk ansåg de allra flesta att deras förflutna inte påverkade deras nuvarande föräldraförmåga nämnvärt. Vissa ansåg sig till och med vara bättre rustade än ”vanliga” föräldrar ifall deras egna barn skulle hamna snett med droger eller kriminalitet, då de kunde identifiera tidiga varningssignaler och hjälpa barnet att bryta med det destruktiva beteendet innan det gått för långt.

Ett enkelt sätt att sammanfatta vad vi fått fram med vår uppsats är helt enkelt att våra informanter känner sig illa bemötta i frågor som rör deras barn, och uppfattningen de förmedlar är att bemötandet beror på deras kriminella bakgrund. Om vi ska spekulera i andra möjliga förklaringar än den att de blir negativt bemötta på grund av sin bakgrund har vi en tanke om att det under alla omständigheter känns som ett stort personligt misslyckande att bli ifrågasatt i sin föräldraroll. Oavsett om du har kriminalitet eller missbruk i bagaget känner du dig ifrågasatt ifall din föräldraroll granskas av socialtjänsten. Vi tror det är lätt att det automatiskt blir så att du, som den granskade personen, intar en försvarsställning och upplever allt som händer i relationen som en provokation eller en kränkning. Bara genom att bli aktuell för utredning blir man medveten om att ”samhället” inte litar till ens förmåga att uppfostra sina egna barn.

En annan tanke vi har umgått med under uppsatsarbetet har att göra med det faktum att flera av våra informanter gjort ett aktivt val att stå utanför samhället och dess regler och normer. Detta har gjort att de av samhället setts som ”fiender” och straffats för sina handlingar, vilket kan göra att de själva ser på samhället och dess representanter med misstänksamhet och att det byggs upp ett samhällsförakt. Att efter flera år ha stått utanför samhället för att sedan bestämma sig för att bli en del av det är naturligtvis problematiskt på många sätt, inte minst på grund av de värderingar som man har samlat på sig under tiden ”utanför” samhället. Vi funderar på hur stor påverkan detta kan ha på våra klienters syn på myndigheter överlag. De har alla varit föremål för tvingande insatser från samhället i form av fängelse, men även från socialtjänsten. Myndighetsförakt är något som vi kunnat se hos ett flertal av våra informanter, hos vissa mer tydligt än hos andra. Vi tror att

detta kan ha att göra med att de som kriminella och missbrukare är så pass vana vid att få negativa beslut från myndigheterna, att de tillslut går in med inställningen att de alltid kommer få besluten emot sig oavsett vad det handlar om.

Men oavsett vad som ligger bakom informanternas upplevelse av det dåliga bemötandet kvarstår det faktum att de känner sig dåligt bemötta. Detta är något som vi anser att vi båda kommer att ta med oss vidare i våra egna framtida yrkesroller, och vi anser att alla som arbetar med människor måste vara medvetna om vilken maktposition de befinner sig i förhållande till sina klienter. Även om man själv anser sig agera professionellt och rationellt i alla sina möten finns det en chans att klienterna inte upplever det på samma sätt. För att som hjälparbetare kunna motverka att klienterna känner sig illa bemötta tror vi att den viktigaste ingrediensen är att jag som hjälpare är medveten om att maktbalansen är ojämlik och visar förståelse för att klienten kan känna sig maktlös och irriterad. Vi tror att det är lätt att döma ut en klient som omotiverad eftersom han inte accepterar de insatser som föreslås av socialsekreteraren. Men som en av våra informanter påpekade med citatet: ”[...] Personen du har framför dig är expert på sitt eget liv [...]” kan det ibland vara bra att man som professionell tar ett steg tillbaka och låter klienten själv sätta ord på sitt problem och komma med förslag på lösningar, istället för att man använder sig av sina egna ”standardlösningar”. Vi har en känsla av att vårt möte med informanterna har gett oss minst lika mycket tankar och idéer om hur vi kan förhålla oss i framtida yrkesliv, för att kunna åstadkomma ett bra arbete tillsammans med klienten, som det har gett oss material till denna uppsats. Under vår utbildning har vi fått höra om hur viktigt det är med ett gott bemötande och att möta klienten där den befinner sig, vilket är det våra informanter ger uttryck för. Flertalet av våra informanter hade åtminstone en positiv erfarenhet av ett möte med socialtjänsten. Med bakgrund av vår utbildning, samt med den kunskap vi fått med oss från detta uppsatsarbete, kommer vi i framtiden sträva efter att vara en del av klientens positiva erfarenhet.

Förslag till vidare forskning

Vi hade en tanke när vi påbörjade undersökningen att intervjua socialsekreterare och klient från ett och samma möte och därmed få båda parternas bild av mötet. Vi kände dock omgående att tidsutrymmet inte tillät en sådan omfattande studie. Intresset för en sådan studie kvarstår dock, då vi är av uppfattningen att man hade kunnat jämföra och analysera hur samma möte upplevdes och därmed få en förståelse för vilka faktorer som de olika parterna värdesätter. Vi anser att detta ämne kan vara föremål för ett intressant framtida forskningsområde.

En annan tanke som dykt upp hos oss är att genomföra en liknande studie som vår, men i mycket större skala. Detta hade gett en möjlighet till att generalisera, men även kunnat påvisa eventuella skillnader i upplevt bemötande mellan exempelvis olika geografiska delar av landet, olika etniciteter eller åldersskillnader. Vi anser att en sådan undersökning hade kunnat ge en ökad förståelse i samhället för före detta kriminella fäders situation.

Referenslista

- Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.* (2009). Stockholm: UNICEF Sverige.
- Backman, Jarl (2008): *Rapporter och uppsatser. 2.*, uppdaterade [och utök.]. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bangura Arvidsson, Maria (2003): *Ifrågasatta fäder: olika bilder av fäder till socialt utsatta barn.* Diss. Lund : Univ., 2003.
- Becker, Howard S. (1997): *Outsiders: studies in the sociology of deviance.* New York: Free Press.
- Björkhagen Turesson, Annelie (2009): *Mor i fängelse: mödrar och barn berättar: en analys av ungdomars resiliensprocess.* Diss. Göteborg : Göteborgs universitet.
- Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder.* Malmö: Liber.
- Burgess, Adrienne (1997): *Fatherhood reclaimed: the making of the modern father.* London: Vermilion.
- Cadbrand, Sabina & Dedic, Jasmina (2011): *"Vi bemöter dem olika beroende på hur de bemöter oss" - En studie om det ömsesidiga bemötandet i professionella möten.* Linnéuniversitet: Institutionen för socialt arbete. (Kandidatuppsats)
- Eide, Tom & Eide, Hilde (2006): *Kommunikation i praktiken: relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg.* 1. uppl. Malmö: Liber.
- Engelstad, Fredrik (2006): *Vad är makt?.* Stockholm: Natur och kultur.
- Foucault, Michel (2003): *Övervakning och straff: fängelsets födelse.* 4., översedda uppl. Lund: Arkiv.
- Föräldrabalken.* SFS 2006:458.
- Goffman, Erving (2009): *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik.* 5. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Goffman, Erving (2011): *Stigma: den avvikandes roll och identitet.* 3. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Hedin, Ulla-Carin (2000): *Fångarnas föräldraskap: en utvärdering av föräldrautbildningar inom kriminalvården.* Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.
- Hobson, Barbara & Morgan, David (2002): "Introduction: making men into fathers". I Hobson, Barbara (ed.): *Making Men into Fathers, Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnston, Denise (1995): "Effects of parental incarceration". I: Katherine Gabel & Denise Johnston (red), *Children of incarcerated parents.* New York: Lexington Books.

- Kvale, Steinar (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lipsky, Michael (2010): *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.
- Müssener, Ulrika (2007): *Encouraging Encounters: Experiences of People on Sick Leave in Their Meetings with Professionals*. Diss, Linköping Universitet.
- Nurse, A.M. (2001): "The Structure of the Juvenile Prison: Constructing the Inmate Father", *Youth & Society*, vol. 32, no. 3, pp. 360-394.
- Orsimo, Sandra & Karlsson, Maria (2012): "Man är ju inte mer än människa" – *En kvalitativ studie om socialsekreterare och deras syn på bemötande*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete. (Kandidatuppsats)
- Plantin, Lars (2001): *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete. (Akad. avh.).
- Revstedt, Per (2002): *Motivationsarbete*. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Skau, Greta Marie (2007): *Mellan makt och hjälp: [om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare]*. 3.,[uppdaterade] uppl. Stockholm: Liber.
- Socialtjänstlagen*. SFS 2001:453.
- Svenska akademiens ordlista över svenska språket. 13. uppl. (2006): Stockholm: Svenska akademien.
- Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2006): "Makt och socialt arbete". I Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.): *Socialt arbete: en grundbok*. 2., [rev. och utök.] utg. Stockholm: Natur och kultur.
- Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.



**GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE**

Förfrågan om intervju till kandidatuppsats

Hej!

Vi är två socionomstudenter som ska skriva en kandidatuppsats om ämnet attityder gentemot före detta kriminella fäders föräldraförmåga inom socialtjänsten. Anledningen till varför vi har valt detta ämne är för att vi under vår praktik fick uppfattningen av att det finns fördomar inom socialtjänsten att personer som är kriminella eller har ett kriminellt förflutet kan anses vara sämre föräldrar. Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka hur pappor med ett kriminellt förflutet upplever att de blir bemötta och bedömda av socialtjänsten i frågor som rör deras barn och föräldraskap.

Vi har som mål att intervjua sex stycken pappor som har en bakgrund av kriminalitet och som suttit i fängelse samt haft kontakt med socialtjänsten angående sin föräldraroll. Vi har även som kriterie att dessa pappor har umgängesrätt eller bor tillsammans med sina barn.

Frågor vi kommer att ställa vid intervjun kommer att handla om bakgrund gällande kriminalitet, missbruk och familjeförhållanden. Bakgrunden kommer vi inte att gräva djupt i, utan vi vill bara få lite fakta för att kunna se eventuella skillnader i bemötandet beroende på brottstyp och missbruk. Tyngden i intervjun kommer att handla om personens egna upplevelser kring kontakt och möten med socialsekreterare inom socialtjänsten angående sitt föräldraskap.

Följande information är viktig att meddela till eventuella deltagare:

Intervjun kommer att genomföras med två manliga socionomstudenter från Göteborgs Universitet. Om intervjupersonen tillåter vill vi gärna spela in intervjun för att underlätta vår analys. När uppsatsen är klar kommer det inspelade och utskrivna materialet att förstöras. Det är frivilligt att delta i intervjun och informanterna kan avbryta sitt deltagande när som helst utan att uppge någon speciell orsak. De som medverkar i intervjuerna kommer att vara anonyma i uppsatsen. Vi följer Vetenskapsrådets etiska riktlinjer och får handledning i linje med dessa.

Vi skickar detta brev till er organisation då vi tror att ni kan hjälpa oss att hitta lämpliga deltagare. Om ni har kontakt med pappor som skulle kunna tänka sig att

delta får ni gärna vidarebefordra denna information till dem. Vi skulle även vilja få tillgång deras kontaktuppgifter så att vi kan ta kontakt med dem. Vi anpassar oss naturligtvis efter eventuella deltagares tider och önskemål i form av intervjuplats. Vi skulle dock vilja genomföra intervjuerna så snart som det är möjligt.

Tack på förhand!
Med vänliga hälsningar
Jonathan och Henrik

Kontaktuppgifter:

Jonathan Emanuel
Telefon 0703-*****
E-post: *****@student.gu.se

Henrik Andersson
Telefon 0709-*****
E-post: *****@student.gu.se

Handledare för uppsatsen är Karin Röbbäck
Telefon 031-*****
E-post: *****@socwork.gu.se

Intervjuguide

Frågor som rör bakgrund

- Hur gammal är du?
- Var är du född/ uppvuxen?
- Hur många barn har du?
- Hur gamla är de?
- Kan du berätta lite kort om din tidigare kriminalitet? (Exempelvis när började det och vilken typ av kriminalitet?)
- Tid sedan senaste avtjänade straff?
- Har du, eller har du haft ett missbruk av alkohol eller narkotika?
- Om ja i vilken omfattning?

Frågor som rör faderskap

- Hur ser kontakten och umgänget med barnen ut idag?
- Hur är kontakten/samarbetet med barnens mamma?
- Hur såg umgänget med barnen ut tidigare, under aktiv kriminalitet och under tiden i fängelse?
- Vad visste barnen om, och hur såg de i så fall på, din kriminalitet?
- Hur såg kontakten/samarbetet ut med barnens mamma under den tiden?
- Anser du att det är möjligt att kombinera föräldrarollen med kriminalitet (och missbruk)?
- Hur tycker du själv att din kriminalitet (och missbruk) har påverkat dig i ditt föräldraskap?
- Vad är en bra pappa enligt dig?

Frågor som rör kontakt med socialtjänsten

- Har du haft någon kontakt med socialtjänsten i andra frågor än de som rör dina barn och ditt föräldraskap?
- Hur har din kontakt med socialtjänsten angående dina barn och ditt föräldraskap sett ut genom åren?
- Hur har mötena sett ut, när ni träffats?
- Hur tror du att socialtjänsten anser/tycker att en bra pappa ska vara?
- Känner du att du fått hjälp av socialtjänsten i ditt föräldraskap? (i så fall med vad?)
- Är det något skulle du vilja haft hjälp med? (Vad då i så fall?)
- Hur upplever du dig bemött som förälder av socialtjänsten?
- Hur upplever du dig bli behandlad i mötet med socialsekreterare?
- Har socialtjänsten haft kännedom om din kriminalitet (och missbruk)?

- Tror du att detta har påverkat socialtjänstens syn på dig som förälder?
(Och i så fall hur?)

Övriga frågor

- Är det något du vill tillägga som vi har missat eller kan vara bra för oss att veta i relation till det vi pratat om?